

Türkiye Türkçesinde 1930'lu Yıllardan Sonra Türetilen veya Canlandırılan Yeni Sözcüklerin Ağız Metinlerine Etkisinin Bir Örneklem Üzerinden Değerlendirilmesi

Evaluation of the Effects of the New Words Derived or Revived Turkish after the 1930s on the Dialectical Texts over a Sample

Anıl Çelik*

* Sorumlu yazar
Corresponding author

¹Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, Türkiye
Assist. Prof. Dr., Bartın University, Turkey
acelik@bartin.edu.tr
ORCID ID 0000-0001-6035-5303

Makale geliş tarihi / First received : 04.12.2020
Makale kabul tarihi / Accepted : 23.12.2020

Bilgilendirme / Acknowledgement:

Yazar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadır:

- 1- Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur. Makalemizde 2020 yılı öncesinde yürütülmüş çalışmalara ait bazı araştırma verileri kaynak gösterilerek kullanılmıştır.
- 2- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

This article was checked by *iThenticate*. Similarity Index 05%

Atıf bilgisi / Citation:

Çelik, A. (2021). Türkiye Türkçesinde 1930'lu yıllardan sonra türetilen veya canlandırılan yeni sözcüklerin ağız metinlerine etkisinin bir örneklem üzerinden değerlendirilmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (9), 28-62.

ÖZ

Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasının Türkiye Türkçesi ağızlarını yoğun bir biçimde etkilediği birçok kaynakta ifade edilmektedir. Bununla birlikte, ağız derlemelerinin kaynak kişilerinde bulunması gereken özellikler sıralanırken; öğrenim durumu, yöreden ayrılmamış olma, yaş, yörenin ağız özelliklerini taşıma, cinsiyet, meslek, büyük yerleşim merkezleriyle iletişim durumu gibi nitelikler ön plana çıkarılır. Zira ilgili kaynaklara göre bu nitelikler, ağızların yaşadığı etkileşimleri önemli ölçüde yansıtır. Söz konusu düşünceleri bilimsel bir yöntemle sınamak adına Türkiye Türkçesinde 1930'lu yıllardan sonra türetilen veya canlandırılan yeni sözcüklerin ağız metinlerine etkisinin ölçülmeye çalışılması birtakım yönlendirici veriler sağlayabilir. Çünkü yeni türetilen sözcüklerin halk diline geçmesi konusunda yazı dili, kitle iletişim araçları ve teknoloji son derece etkilidir. Bu yeni sözcüklerin ağız metinlerinin söz varlığındaki yeri ve sıklığı tespit edilirse yazı dilinin ve teknolojinin ağızlara yapmış olduğu etkiye dair birtakım çıkarımlarda bulunmak mümkün olacaktır. Bu düşünceden hareketle bu çalışmada Türkiye Türkçesi ağızlarından temsili olarak seçilen dört örnek ağız çalışmasının söz varlığı yeni sözcükler üzerinden değerlendirilmiştir. Batı Grubu ağızlarından Yalova ili yerli ağızı, Doğu Grubu ağızlarından Yusufeli ağızı, Kuzeydoğu Grubu ağızlarından Arhavi ilçesi Derecik köyü ağızı ve Rumeli ağızlarından Lüleburgaz ağızları üzerine yapılmış çeşitli lisansüstü tez çalışmalarından yola çıkılarak bu dört örnek ağız bölgesi söz konusu bağlamda karşılaştırmaya tabi tutulmuştur. Bu karşılaştırmalar sonucunda, örnekleme dâhil olan tüm yaş, cinsiyet ve tahsil gruplarına mensup kaynak kişilerin ölçünlü dilden benzer oranlarda etkilendiklerine dair birtakım veriler ortaya konmuştur.

Anahtar kelimeler

Türkiye Türkçesi Ağızları, Yeni Sözcük Türetme, Sözcük Canlandırma.

ABSTRACT

Since the interaction that revealed as a result of advanced technology and the mass media reaching almost every corner of the regions where Turkish dialects are spoken begins to spread in these dialects intensively, Turkish dialectology has been mentioned in many sources. However, while listing the characteristics that dialect compilations should have in source people, the qualifications such as educational status, not leaving the region, age, having the dialect characteristics of the region, gender, occupation, and communication status with metropolitan settlements were brought into the forefront. Because these qualities have been thought to have significant effects on how much the mentioned interaction will reflect on the dialect. At this point, in order to test the relevant thoughts with a scientific method, attempting to measure the impact of new words which were derived or revived from Turkish after the 1930s on the dialectal data, can provide the leading data. Because the literary language, mass media and technology are extremely effective in transferring newly derived words into the folk speech. The reason is that the written language, mass media and technology have been extremely effective in transmitting newly derived words into the public language. If the place and frequency of these new words in the vocabulary of dialectal texts are determined, it will be possible to make some inferences about the effect of written language and technology on dialects. With reference to this idea, in this study, the vocabulary of four sample dialects selected representatively from Anatolian and Rumelian dialects were evaluated over new words. Based on various graduate thesis conducted on Yalova Province Local Dialect from Western Group Dialects, Yusufeli Dialect from Eastern Group Dialects, Arhavi County Derecik village Dialect from Northeast Group Dialects and Lüleburgaz Dialect from Rumeli Dialects, these four sample dialects have been compared in the relevant context.

Keywords

Dialects of Turkish, Derivation of New Words, Revival of Words.

GİRİŞ

Türkçede sözcük hazinesini geliştirme yöntemleri olarak türetme (ekleme, birleştirme, örnekleme, ses değiştirme), derleme ve tarama, ödünçleme, eğretileme, özel adları varlık veya kavram adı olarak kullanma ve kısaltma gibi yöntemler sıralanabilir (Alibekiroğlu, 2017, s. 44-45). Türk dili eklemeli bir dil olduğundan kelime türetiminde en çok başvurulan yol tabii olarak ekleme yöntemi olmuştur (Balyemez, 2018, s. 243). Birleştirme ile derleme ve tarama yöntemleri de yine ön plana çıkan tercihlerdendir.

Bu noktada, Türkiye Türkçesi ağızlarının, söz varlığı bakımından bilim diline ve ölçünlü dile önemli katkılar yaptığını hatırlatmakta fayda vardır (Şahin, 2019). Türetimde eklerin yanlış kullanımı (Bayar, 2004; Bulak, 2013), kapalı gövdelerden sözcük türetimi (Balyemez, 2018), Türkçe sözcüklere Batı kaynaklı ön ekler getirilerek yeni terim türetimi (Çelik, 2018a) vb. birtakım tartışmalı yönelimler morfolojik sorunları beraberinde getirmiştir. *Dilimize geçen yabancı ön ekli kelimelere Türkçe karşılıklar bulunması sırasında karşımıza çıkan ve ilk anda ön ekli kelime olduğu izlenimini uyandıran birleşik kelimeler* (Şahin, 2006, s. 67) ile Türkiye Türkçesinde kelime olarak kullanılan Batı kaynaklı ön ekler (Ersoylu, 1993; Çelik, 2015) bahsi geçen ön ekli türetimlerle karıştırılmamalıdır.

Bu çalışmada “yeni sözcük” terimi ile Cumhuriyet’in ardından belli bir tarihten başlayarak ölçünlü dilde kullanıma sokulan sözcükler kastedilmektedir. Osmanlı’da III. Selim devrinde başlayan Batılılaşma akımı ve ardından Tanzimat hareketi ile yazı dilinin sadeleştirilmesi çalışmaları gündeme gelmiştir. Ancak Tanzimat devrinden Cumhuriyet öncesine değin süren dilin sadeleştirilmesi denemeleri arzulan başarıyı yakalayamamıştır.

Cumhuriyet’in ilanından sonra Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde konuyla ilgili sistemli atılımlar gerçekleştirilmiştir. 1928 yılı yılında yeni Türk yazısının kabul edilmesiyle hız kazanan dilde sadeleşme süreci, 1932 yılında Türk Dili Tedkik Cemiyeti’nin kurulmasıyla yoğun gelişmelerin yaşanacağı bir döneme girmiştir.

26 Eylül-6 Ekim 1932 tarihleri arasında I. Türk Dil Kurultayı toplanmış ve dil konusunda yapılacak olan sistematik çalışmaların programı düzenlenmiştir. 1933 yılında Türk Dili Tedkik Cemiyeti tarafından halk ağzından söz derleme seferberliği başlatılmış ve bunun sonucunda 125 bini aşkın fiş kayıt altına alınmıştır. Yine aynı yıl yabancı sözcüklere karşılık bulunması için Kurum tarafından bir anket düzenlenmiş ve 1382 Arapça ve Farsça sözcüğe karşılık aranmıştır. 1934 yılında çıkarılan *Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi* de Türk Dili Tedkik Cemiyeti’nin konuyla ilgili önemli atılımlarından biridir. 1934 yılında II. Türk Dil Kurultayı toplanır ve Cemiyet’in ismi “Türk Dili Araştırma Kurumu” olarak değiştirilir. Bu kurultayda ele alınan konulardan birisi de terimler konusu olur. 25 Mart 1935’te *Osmanlıcadan Türkçeye Cep Kılavuzu*, 19 Temmuz 1935’te *Türkçeden Osmanlıcaya Cep Kılavuzu* yayımlanır. 1936 yılında III. Türk Dil Kurultayı toplanır ve kurumun adı “Türk Dil Kurumu” olarak değiştirilir. Bu kurultayda okul terimleri üzerinde bilhassa durulmuştur. 1940’larda özleştirme işi tekrar ele alınarak çok sayıda yabancı sözcük yerini Türkçe köklerden yapılmış sözcüklere bırakır, çalışmalarına uzun süredir devam edilen *Türkçe Sözlük* tamamlanır. Dilde özleşme hareketi 1930’lu yıllardan sonra özellikle 1940’lı yıllarda ivme kazanmış ve günümüze değin konu hakkında çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar esnasında dil açısından uygun ve doğru

kullanımların yanı sıra şekil ve anlamca hatalı birçok yapı da Türk diline girmiştir (Korkmaz, 1963; TDK, 1972; Bayar, 2006).

AMAÇ, YÖNTEM VE SINIRLILIKLAR

Bu çalışmanın, “Coğrafya ve kaynak kişilerle bağlantılı nitelikler, ağızların ölçünlü dille etkileşimine hangi oranda tesir etmiştir?”, “Ölçünlü dil ve teknolojinin ağızlara yapmış olduğu etki ne boyuttadır?” gibi araştırma soruları vardır. Çalışmanın amacı ise bu soruların yanıtlarına dair bazı veriler sunabilecek olması dolayısıyla Türkiye Türkçesinde 1930'lu yıllardan sonra türetilen veya canlandırılan yeni sözcüklerin ağız metinlerine etkisinin bir örneklem üzerinden ölçülmesidir. Çalışma yapılırken ağız metinleri ile karşılaştırılmaya tabi tutulan eser Bayar'ın (2006) *Açıklamalı Yeni Kelimeler Sözlüğü* olmuştur. Bu sözlüğün konusu 1930'lu yıllarda bilhassa Türk Dili Tedkik Cemiyetince (Bugünkü adıyla “Türk Dil Kurumu”) yürütülen çalışmalar nihayetinde gerek şahısların türettiği gerekse gazete ve dergilerce yapılan anketlerle belirlenen Arapça ve Farsça sözcüklere karşılık olarak türetilmiş olan yeni sözcüklerdir. Bunlarla beraber eskiden de kullanılıp sonradan canlandırılan, Türkiye Türkçesi ağızlarından ölçünlü dile aktarılan ve yabancı sözcük karşılığı olmayıp belirli bir kavramı karşılayan sözcükler de aynı eser kapsamında ele alınmıştır, 1935 yılında yayımlanan *Türkçeden Osmanlıcaya ve Osmanlıcadan Türkçeye Cep Kılavuzları* söz konusu kelimelerin ana kaynağı olarak kullanılmıştır. Eserde modern Türkçede yer alan sözcüklerden hangilerinin yeni kelime olduğu, bunların gramer yapıları, kullanım sahaları tespit edilmiş konuyla ilgili bir literatür taraması yapılarak bu sözcükler hakkındaki dil tartışmalarına yer verilmiştir (Bayar, 2006, s. 8-9).

Bu çalışmada ise Türkiye Türkçesi ağızlarından temsili olarak seçilen dört örnek ağız çalışmasının söz varlığı yeni sözcükler üzerinden değerlendirilmiştir. Batı Grubu ağızlarından Yalova ili yerli ağzı (Çelik, 2018b), Doğu Grubu ağızlarından Yusufeli ağzı (Koruk, 2019), Kuzeydoğu Grubu ağızlarından Arhavi ilçesi Derecik köyü ağzı (Bayramin, 2014) ve Rumeli ağızlarından Lüleburgaz ağızları (Mutlu, 2018) üzerine yapılmış çeşitli lisansüstü tez çalışmalarından ve bu çalışmalardan üretilen yayımlardan yola çıkılarak bu dört örnek ağız bölgesi söz konusu bağlamda karşılaştırmaya tabi tutulmuştur. Bu ağız çalışmaları örneklem için seçilirken, derleme metodlarının istenen verilere ulaşmayı kolaylaştıracak şekilde uygulanmış olup olmaması ve çalışmaların güncelliği temel kriter olarak değerlendirilmiştir. Çalışmayla birlikte, kaynak kişilerin yukarıda bahsedilen niteliklerinin yeni sözcüklerin ağızlara yansımaları etkileyip etkilemediği ve etkilediyse hangi açılardan etkilediği irdelenmiştir. Bu yapılırken; grafikler, tablolar ve çeşitli görseller aracılığıyla bulgular çalışmaya yansıtılmış, veriler anlaşılır kılınmaya çalışılmıştır. Böylelikle yeni kelimelerin ağızlara olan etki derecesi, yeni kelimelerden hangilerinin ağızlarda daha çok tercih edildiği, yazı dilinin ağızlara tesir düzeyi gibi pek çok konuda fikir verebilecek bir örneklem ortaya konmuştur. İncelenen çalışmalarda yer alan ağız metinlerinin kaynak kişileri genelde yaşlı kişilerdir ve bu kişilerin tahsil durumu çoğunlukla okuma yazma bilmeme ya da ilkökul seviyesindedir. Genç ve tahsilli kaynak kişilerden derlenen metinlerin boyutu ve kelime sayısı da yaşlı kişilere oranla sınırlıdır. Yaş ve tahsil durumundaki bu benzerlik, bahsi geçen bağlamda karşılaştırmalar yapılırken araştırma evreni açısından bir kısıtlılık olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kısıtlılık, karşılaştırma yönünün kaynak kişilerin niteliklerine uygun şekilde düzenlenmesiyle giderilmeye çalışılmıştır. Türkiye Türkçesi ağızları çok geniş coğrafyalarda

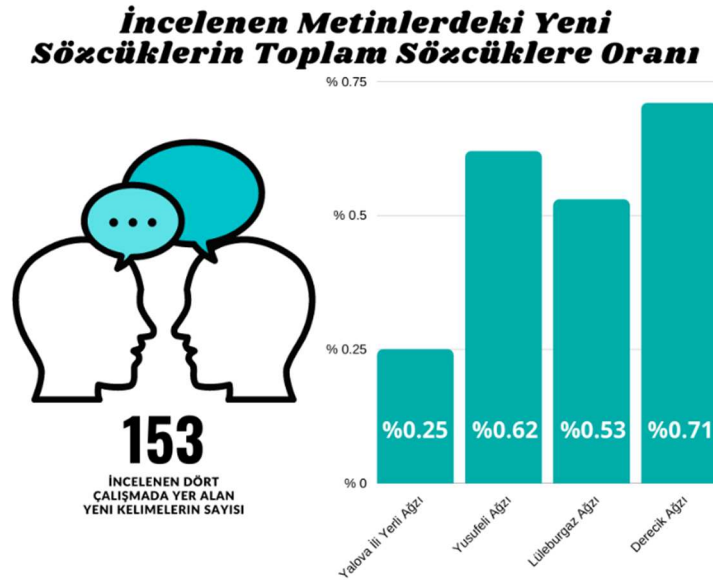
konuşulan ve söz varlığı açısından son derece zengin ağızlardır. Örneklem olarak seçilen dört ağız yöresinin söz varlığı bu ağızlar içinde çok küçük bir alanı temsil etmektedir. Ancak çalışmanın boyutu böyle bir kısıtlandırmayı gerekli kılmıştır. Bu kısıtlılık ise her bir ana gruptan seçilen ağız çalışmalarının bu grupların karakteristik özelliklerini bünyesinde barındırması ve derleme metotlarının istenen verilere ulaşmayı kolaylaştıracak şekilde uygulanmış olup olmasına dikkat edilmesi sonucu mümkün olan ölçüde devreden çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırma, ilgili konuda tutarlı ve genel veriler ihtiva edecek şekilde düzenlenmiş, verilerin istatistiksel analizi ile yeni kelimelerin ağızlara etkisi konusunda gerçekçi çıkarımlar yapmaya olanak sağlayacak çıktılarla araştırmacıların ilgisine sunmayı hedeflemiştir.

BULGULAR

Dört ağız çalışmasında yer alan metinlerdeki incelenen 127.416 sözcükten 557 adeti yeni kelime olarak tespit edilmiştir. Bu da toplam sözcük sayısının %0,43'üne tekabül eder. Bu yeni sözcüklerden 30 tanesi derleyicilerin sordukları sorularda geçen ve kaynak kişilerce sorulara cevaben söylenmiş yapılarıdır.

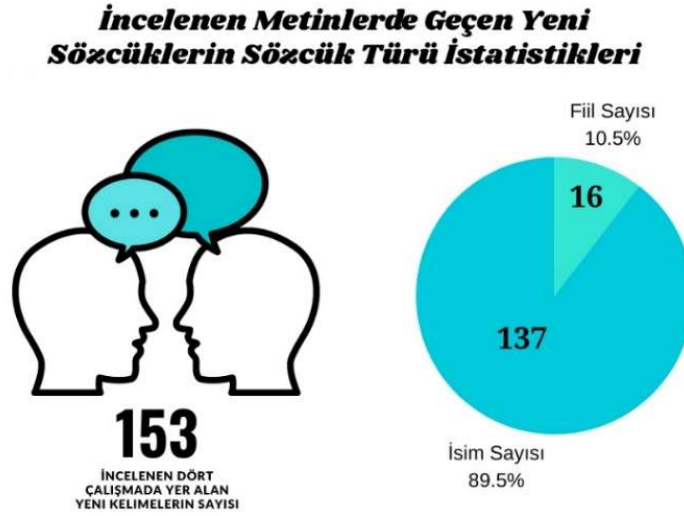
Yeni kelimelerin ağız metinlerine oranları ayrı ayrı incelendiğinde ise şu sonuçlarla karşılaşılır: Yusufeli ağzında incelenen 18.312 sözcükten 115 tanesi (%0,62) yeni sözcüktür. Lüleburgaz ağızlarında incelenen 12.681 sözcükten 68'i (%0,53), Derecik ağızlarında incelenen 27.035 sözcükten 194'ü (%0,71) ve Yalova ili yerli ağzında incelenen 69.388 sözcükten 180'i (%0,25) yeni kelime olarak saptanmıştır.

Tablo 1. İncelenen Metinlerdeki Yeni Sözcüklerin Toplam Sözcüklere Oranı

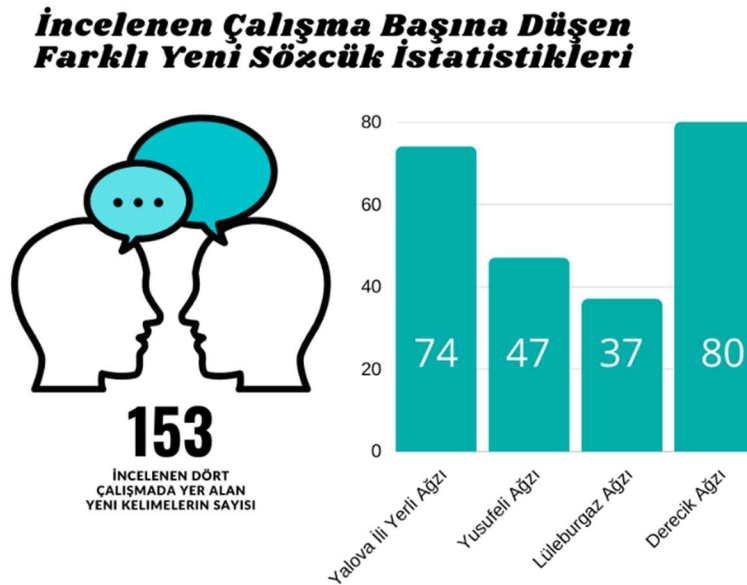
İncelenen dört çalışmada yer alan birbirinden farklı yeni kelimelerin sayısı ise 153'tür. Bu 153 kelimedenden 16 adedi (%10,5) fiil ve 137 adedi (%89,5) isim ve isim soylu sözcüklerdir.

Tablo 2. İncelenen Metinlerde Geçen Yeni Sözcüklerin Sözcük Türü İstatistikleri

Metinler dâhilinde Yalova ili yerli ağzında 74 farklı yeni sözcük, Derecik ağzında 80 farklı yeni sözcük, Yusufeli ağzında 47 farklı yeni sözcük ve Lüleburgaz ağızlarında 37 farklı yeni sözcük gözlenmiştir. Bahsi geçen yeni sözcüklerden birçoğunun köy dışı yaşamla yahut devlet kurumlarına bağlı resmî isimlendirmelerle bağlantılı terimler olduğu görülür. Örnek vermek gerekirse metinlerde rastlanan 153 farklı yeni sözcükten 15 tanesi askerlikle ilgili terimdir.

Tablo 3. İncelenen Çalışma Başına Düşen Farklı Yeni Sözcük İstatistikleri

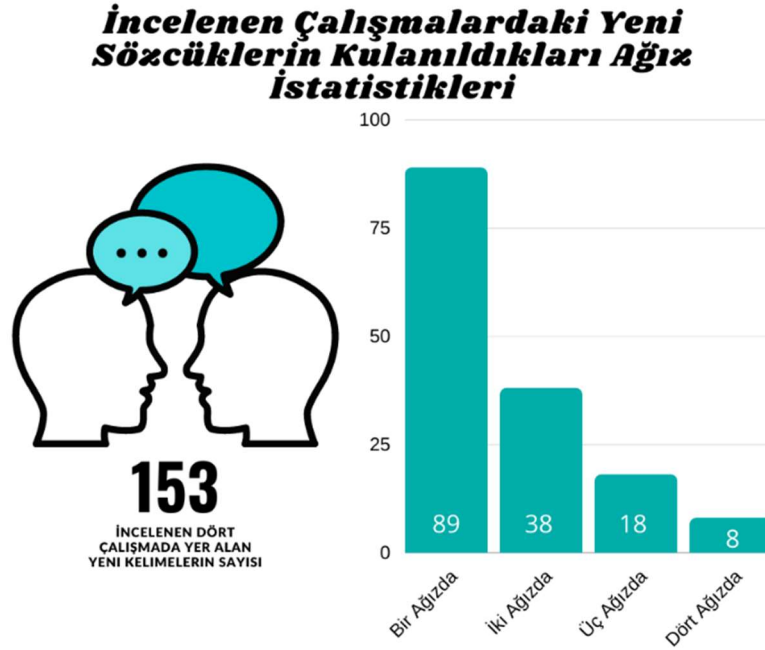
Bu yeni sözcükler arasında en çok kullanılanlardan bazıları ile bunların kendileri karşılığında türetildikleri eski sözcüklerin ağızlardaki kullanımları ise şu şekildedir: Yeni sözcük: okul (47 ayrı kullanım), eski sözcük: mektep (1 ayrı kullanım); yeni sözcük: durum (30 ayrı kullanım),

eski sözcük: hâl (6 ayrı kullanım), eski sözcük: vaziyet (11 ayrı kullanım); yeni sözcük: türlü (28 ayrı kullanım), eski sözcük: muhtelif (0 ayrı kullanım); yeni sözcük: genel (24 ayrı kullanım), eski sözcük: umumi (0 ayrı kullanım); yeni sözcük: subay (21 ayrı kullanım), eski sözcük: zabıt (0 ayrı kullanım); yeni sözcük: öğretmen (17 ayrı kullanım), eski sözcük: muallim (0 ayrı kullanım); yeni sözcük: emekli (16 ayrı kullanım), eski sözcük: mütekaıt (0 ayrı kullanım), tekaüt (0 ayrı kullanım); yeni sözcük: geçim (15 ayrı kullanım), eski sözcük: maişet (0 ayrı kullanım); yeni sözcük: özel (15 ayrı kullanım), eski sözcük: hususi (1 ayrı kullanım); yeni sözcük: ekim (ay), (14 ayrı kullanım) eski sözcük: teşrinievvel (0 ayrı kullanım).

Bu noktada çalışmada yer alan tüm yeni sözcüklerden 30 tanesinin derleyicilerin sordukları sorularda geçen ve kaynak kişilerce sorulara cevaben söylenmiş yapılar olduğunu hatırlatmakta fayda vardır. Böyle sözcükler çalışmanın “Ek 1 – İncelenen Çalışmalardaki Yeni Sözcüklere Dair Bilgiler” kısmında ilgili tablonun “Notlar” başlığı dâhilinde belirtilmiştir.

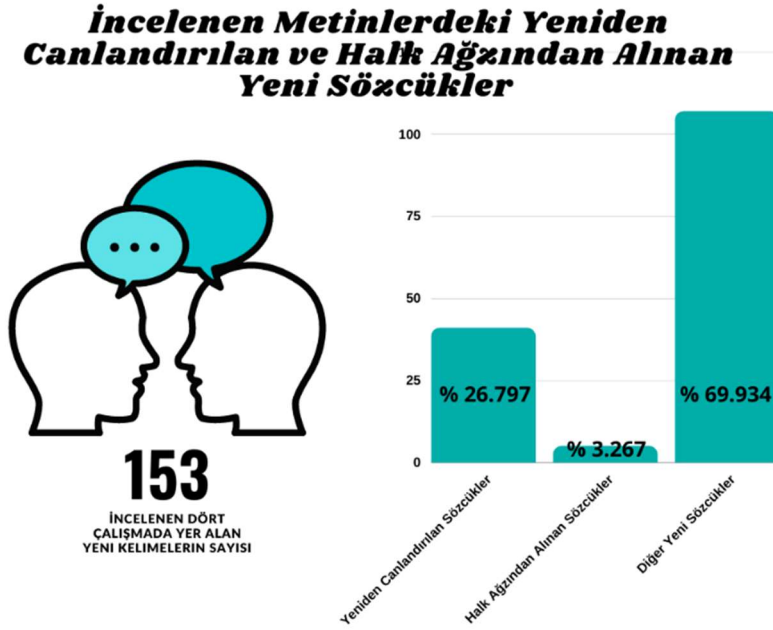
İncelenen dört çalışmada yer alan 153 farklı yeni sözcükten 89 tanesi ağızlardan birinde, 38 tanesi ikisinde, 18 tanesi üçünde, 8 tanesi ise dördünde birden geçmektedir. İlgili sözcükler “Ek-1”de yer alan tabloda listelenmiştir. Bu çalışmalardaki metinlerin dördünde birden geçen sözcükler şunlardır: dönem, geçim, genel, okul, öğretmen, özel, türlü, yaşam.

Tablo 4. İncelenen Çalışmalardaki Yeni Sözcüklerin Kullanıldıkları Ağız İstatistikleri

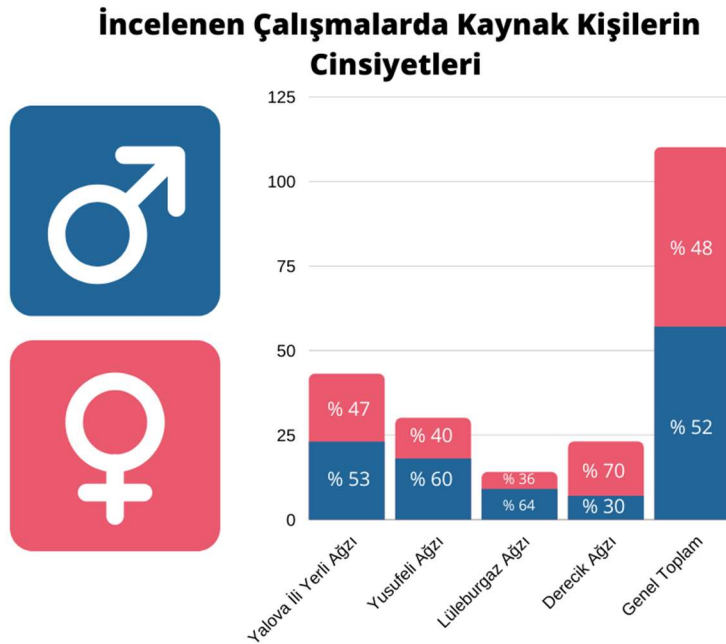
İncelenen dört çalışmada yer alan 153 farklı yeni sözcükten 41 tanesi (%26,79) yeniden canlandırılmış sözcük iken 5 tanesi (%3,26) ise halk ağzından ölçünlü dile kazandırılan sözcüklerdendir.

Tablo 5. İncelenen Metinlerdeki Yeniden Canlandırılan ve Halk Ağzından Alınan Yeni Sözcükler

İncelenen dört eserdeki kaynak kişilerin cinsiyetleriyle ilgili istatistiklere bakıldığında Yalova ili yerli ağız kapsamında yapılan derlemelerde 23 erkek, 20 kadın kaynak kişi (%53-%47); Yusufeli ağzında 18 erkek, 12 kadın kaynak kişi (%60-%40); Lüleburgaz ağızlarında 9 erkek, 5 kadın kaynak kişi (%64-%36) ve Derecik ağzında 7 erkek, 16 kadın kaynak kişinin (%30-%70) yer aldığı görülür. Bu dört çalışmadaki toplam kaynak kişi sayısı 57 erkek, 53 kadın kaynak kişi (%52-%48) olarak karşımıza çıkar.

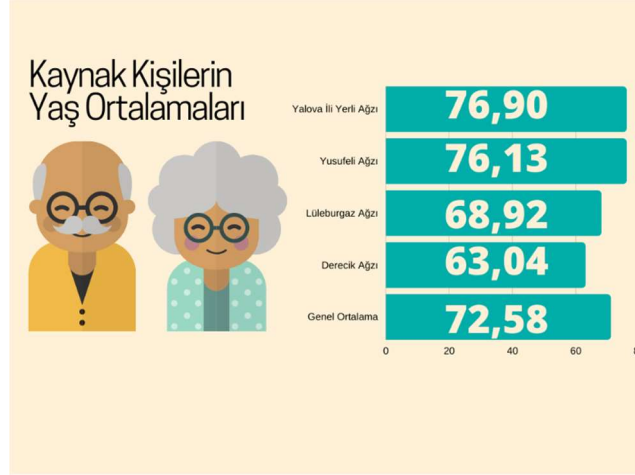
Tablo 6. İncelenen Çalışmalarda Kaynak Kişilerin Cinsiyetleri

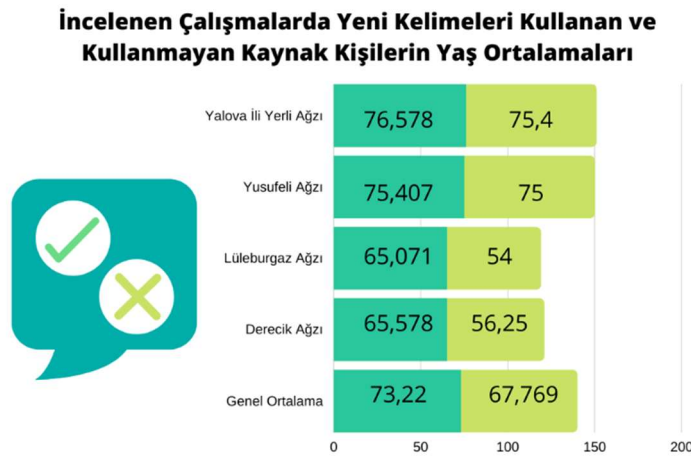
Bu dört çalışmadaki kaynak kişilerin yaş ortalamaları Yalova ili yerli ağzında 76,90; Yusufeli ağzında 76,13; Lüleburgaz ağzlarında 68,92 ve Derecik ağzında 63,04 şeklindedir. Genel yaş ortalaması ise 72,58'dir.

Tablo 7. İncelenen Çalışmalarda Kaynak Kişilerin Yaş Ortalamaları

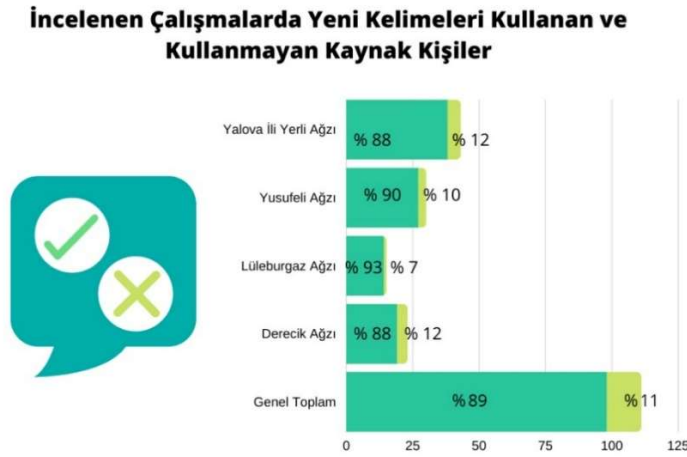
Yeni kelimeleri en az bir kere kullanan kaynak kişilerin yaş ortalaması Yalova ili yerli ağzında 76,578; Yusufeli ağzında 75,40; Lüleburgaz ağzlarında 65,07; Derecik ağzında 65,57 iken hiç kullanmayanların yaş ortalaması Yalova ili yerli ağzında 75,4; Yusufeli ağzında 75; Lüleburgaz ağzlarında 54; Derecik ağzında 56,25'tir. Genel ortalamaya bakıldığında yeni kelimeleri en az bir kere kullanan kaynak kişilerin yaş ortalaması 73,22 iken yeni kelimeleri hiç kullanmayan kaynak kişilerin yaş ortalaması 67,76 şeklindedir.

Tablo 8. İncelenen Çalışmalarda Yeni Kelimeleri En Az Bir Kere Kullanan ve Hiç Kullanmayan Kaynak Kişilerin Yaş Ortalamaları

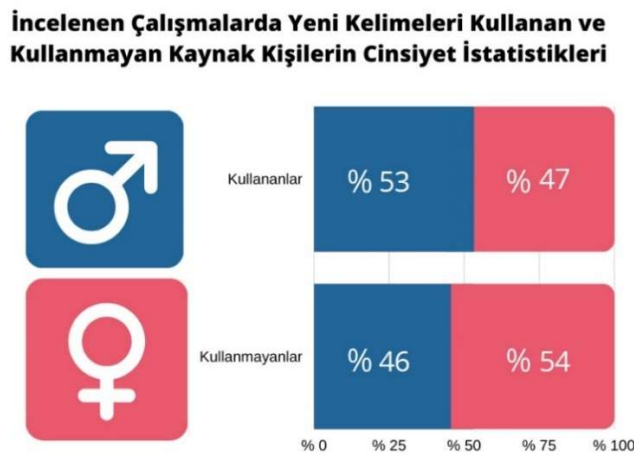
İncelenen çalışmalarda yeni kelimeleri en az bir kere kullanan ve hiç kullanmayan kaynak kişi sayılarının birbirine oranı ise aşağıdaki gibidir: Yalova ili yerli ağzı “kullanan”: %88 (38 kişi) – “kullanmayan”: %12 (5 Kişi); Yusufeli ağzı “kullanan”: %90 (27 Kişi) – “kullanmayan”: %10 (3 Kişi); Lüleburgaz ağızları “kullanan”: %93 (13 Kişi) – “kullanmayan”: %7 (1 Kişi) ve Derecik ağzı “kullanan”: %88 (19 Kişi) – “kullanmayan”: %12 (4 Kişi). Genel olarak kullananların kullanmayanlara oranı ise %89'a %11'dir.

Tablo 9. İncelenen Çalışmalarda Yeni Kelimeleri En Az Bir Kere Kullanan ve Hiç Kullanmayan Kaynak Kişiler

Yeni kelimeleri en az bir kere kullanan ve hiç kullanmayan kaynak kişilerin genel cinsiyet istatistiklerinde bakıldığında kullananlardan %47,42'sinin kadın (46 Kişi) ve %52,57'sinin erkek (51 Kişi); kullanmayanlardan ise %46,15'inin erkek (6 Kişi) ve %53,84'ünün kadın (7 kişi) olduğu görülür.

Tablo 10. İncelenen Çalışmalarda Yeni Kelimeleri En Az Bir Kere Kullanan ve Hiç Kullanmayan Kaynak Kişilerin Cinsiyet İstatistikleri

Yukarıdaki istatistiklere kaynaklık eden veriler araştırmacıların yararlanabilmesi adına “Yeni Sözcük”, “Eski Sözcük / Anlam”, “Ağız Örneklemindeki Kullanım” ve “Notlar” düzeninde tablolaştırılarak çalışmanın sonundaki Ek-1 kısmında dikkatlere sunulmuştur.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

İncelenen metinlerdeki toplam sözcük sayısının %0,43'ü “yeni sözcükler”dir. Ağız başına düşen oranlar ise %0,25 ila %0,71 arasında değişir. Bunlar düşük oranlar gibi gözüküyorsa da dört ağız bölgesinden derlenen 153 farklı yeni sözcükten en az birini kullanan kaynak kişilerin istatistiklerine bakıldığında bu tablonun değiştiği görülür. Bu sözcükleri en az bir kere kullanan kaynak kişilerin oranı %89 iken hiç kullanmayanların oranı %11'de kalır. Ağız temelindeki istatistikler ele alındığında da bu sözcükleri kullananların oranlarının %88 ila %93 arasında seyrettiği saptanır. Bu veriler göstermektedir ki örneklemdaki tüm ağız bölgelerinde, anlamlı değişiklikler bulundurmaksızın yeni sözcükler kaynak kişilerin ağızlarına benzer ölçülerde etkiye bulunmuştur. Her 10 kaynak kişiden yaklaşık 9'u konuşmalarında yeni sözcükleri kullanmıştır. Bu da hem yeni kelimelerin genel dile yerleşmedeki başarısını göstermesi hem de ölçünlü dilin ağızlara etkisinin ne boyutta olduğuna dair fikir vermesi açısından önemlidir. Metinler dâhilinde Yalova ili yerli ağızında 74 farklı yeni sözcük, Derecik ağızında 80 farklı yeni sözcük, Yusufeli ağızında 47 farklı yeni sözcük ve Lüleburgaz ağızlarında 37 farklı yeni sözcük görülmesi de benzer bilgiler sunar. Bu yeni sözcükler arasında en çok kullanılan örneklerin kendileri karşılığında türetildikleri eski sözcüklerin ağızlardaki kullanımına oranla çok daha fazla tercih edilmiş olması ve hatta çoğunlukla eski karşılıklarının ağızlarda hiçbir şekilde bulunmaması, birçok yeni sözcüğün türetilme amacına ulaştığına hatta bu sözcüklerin ölçünlü dilin sınırını aşarak ağız konuşurlarının dilinde dahi açık bir şekilde yer edindiğine işaret eder. Söz konusu 153 farklı yeni sözcükten 64 adedinin birden fazla ağızda gözlemlenmesi de aynı doğrultuda bir göstergedir. Bu çalışmalardaki metinlerin dördünde birden geçen sözcükler olan; “dönem, geçim, genel, okul, öğretmen, özel, türlü, yaşam” sözcüklerinden “dönem”, “geçim”, “okul” ve “öğretmen” gibi yapılar köy dışı yaşamla yahut devlet kurumlarına bağlı resmî isimlendirmelerle bağlantılı yapılar “genel”, “özel”, “türlü”, “yaşam” gibi sözcükler daha geniş kullanımlı ifadelerdir. Bu 153 farklı yeni sözcükten 41 tanesinin (%26,79) yeniden canlandırılmış sözcük ve 5 tanesinin (%3,26) de halk ağzından ölçünlü dile kazandırılan sözcüklerden olması bunlardan bazılarının belki de söz konusu ağızlarda ölçünlü dilin etkisi dışında eskicil şekilde de barınmış olabileceğini düşündürmesi açısından ilgi çekicidir. İncelenen metinlerde geçen yeni sözcüklerin sözcük türü istatistikleri Türkçede yer alan tüm yeni kelimelerin istatistikleriyle paralel şekilde isim ve isim soylu sözcüklerin ağırlıkta olduğu, fiillerin ise azınlıkta olduğu bir yönelim izler. Bu çalışmalardaki 153 farklı yeni sözcükten 16 adedi (%10,45) fiil; 137 adedi (%89,54) isim ve isim soylu olarak kaydedilmiştir. Dilin doğası gereği alıntı sözcükler büyük çoğunlukla fiillerden ziyade isimler karşılığında ödünçlendiğinden bunların yerine türetilen yeni sözcükler de benzer bir sıklık göstermiştir.

Ağız derlemelerinin kaynak kişilerinde bulunması gereken özellikler sıralanırken; öğrenim durumu, yöreden ayrılmamış olma, yaş, yörenin ağız özelliklerini taşıma, cinsiyet, meslek, büyük yerleşim merkezleriyle iletişim durumu gibi nitelikler ön plana çıkarılır (Demir, 1998). Bu araştırmanın kaynak kişileri benzer eğitim durumlarından olduğu için elde edilen verilerle bu konuda çıkarımlar yapmak güçtür. Ancak bu veriler, yaş unsurunun yeni kelimelerin

ağızlardaki kullanımıyla ve dolayısıyla kaynak kişilerin bu konudaki etkileşim düzeyiyle ilişkisi konusunda birtakım ipuçlarını bünyelerinde barındırmaktadır. İncelenen ağızlardaki kaynak kişilerin yaş ortalamaları ve yeni kelimeleri en az bir kere kullanan ve hiç kullanmayan kaynak kişilerin istatistikleri incelendiğinde Yalova ili yerli ağız genel yaş ortalaması "76,90", yeni kelimeleri kullananların yaş ortalaması "76,57", kullanmayanların yaş ortalaması "75,4"; Yusufeli ağız genel yaş ortalaması "76,13", yeni kelimeleri kullananların yaş ortalaması "75,40", kullanmayanların yaş ortalaması "75"; Lüleburgaz ağızları genel yaş ortalaması "68,92", yeni kelimeleri kullananların yaş ortalaması "65,07", kullanmayanların yaş ortalaması "54"; Derecik ağız genel yaş ortalaması "63,04", yeni kelimeleri kullananların yaş ortalaması "65,57", kullanmayanların yaş ortalaması "56,25"; genel ortalamada yeni kelimeleri kullananların yaş ortalaması "73,22", kullanmayanların yaş ortalaması "67,76" şeklinde ortaya çıkar. Bu verilere göre tüm ağızlarda yeni kelimeleri en az bir kere kullanan kaynak kişilerin yaş ortalamaları kullanmayanlara oranla daha yüksek gözükmektedir. Ancak bu veriler yanıltıcı olmamalıdır. Tüm ağızlarda yaşları küçük kaynak kişilerden yapılan derleme sayısı az tutulmaya çalışılmıştır. Bu kişilerden derleme yapıldığında ise derlenen metinlerin kısa tutulması eğilimi gözlenmektedir. Dolayısıyla az sayıdaki sözcük örnekleminde yeni kelimelerin derlenmesi her zaman mümkün olmamaktadır. Bu da yeni kelimeleri hiç kullanmayan kaynak kişi istatistiklerine yansımakta ve bu kişilerin yaş ortalamasını daha düşükmüş gibi göstermektedir. Bunun istatistiklerine daha az yansıdığı Yalova ili yerli ağız ve Yusufeli ağızına bakıldığında tüm yaş kategorilerinde oranların birbirine çok yakın olduğu, söz konusu durumun istatistiklere daha çok yansıdığı Lüleburgaz ağızları ve Derecik ağızında ise oranların yaşı küçükler lehine birbirinden biraz daha uzaklaştığı görülür. Genç kaynak kişilerden daha uzun metinler derlendiğinde yeni kelimelerin bu metinlerde de benzer sıklıkta yer aldığı tespit edilebilmektedir. Tüm bu veriler bu bağlamda değerlendirildiğinde aslında her yaş grubunda yeni sözcüklerin kullanıldığı, en azından orta yaş ve yaşlı kimselerin bu kelimeleri kullanım sıklığı hususunda birbirinden çok büyük farklılıklar taşımadığı fark edilir. Bu çalışma, ağız metinlerindeki kaynak kişilerin yaşları dolayısıyla 18 – 40 yaş grubundaki kimselerin istatistiklerini yansıtmada eksik kalsa da günlük yaşamdan yapılan gözlemlere dayanılarak gerek tahsil durumu ve gerekse yaşayış ve etkileşim fazlalığı dolayısıyla bu sıklıkların söz konusu yaş ortalamalarında daha yüksek oranlarda olacağı tahmin edilebilir. Konu "yöreden ayrılmamış olma" açısından değerlendirildiğinde ağızların kaynak kişilerinin mümkün olduğu ölçüde yöreden ayrılmamış olan kimselerden seçilmeye çalışıldığı hatırlanmalıdır. Tabii ki bu her zaman mümkün olmamıştır. Kişilerin yörelerinden ayrı kaldığı sürelerin etkileri çok büyük oranlarda değilse de yeni kelimelerin kullanım sıklıklarına yansımıştır. Örneğin tüm ağızlar içinde yeni sözcükleri en fazla sayıda kullanan kaynak kişi, Yalova ili yerli ağız konuşuru "O.G." 67 yaşındadır. Bu kişinin yaş ortalamasının kaynak kişilerin genel ortalamasının altında olduğu, iki dönem muhtarlık yapan ve şehirle ilişki içinde olan bir kişi olduğu ve de cinsiyetinin erkek olduğu görülmektedir.

Cinsiyet ve yeni sözcük kullanımı ilişkisine göz atıldığında kadınlarla erkekler arasında, genel beklentinin aksine büyük farklar olmadığı da saptanmıştır. Oranlar erkekler yönünde az miktarda yüksek gözükse de aradaki farklılıklar çok küçüktür. Söz konusu metinlerdeki kaynak kişilerin cinsiyet istatistikleri %52 erkek %48 kadın şeklindedir. Yeni kelimeleri en az bir kere kullananlardan %47'sinin kadın (46 Kişi) ve %53'ünün erkek (51 Kişi); kullanmayanlardan ise %46'sının erkek (6 Kişi) ve %54'ünün kadın (7 kişi) olduğu göz önüne

alındığında ölçünlü dilden kadınların da erkeklere benzer oranda etkilenmeye başladığı çıkarımı yapılabilir. Kaynak kişilerin meslekleriyle ilgili pek çok yeni sözcüğe söz dağarcıklarında yer verdiği de yine bu araştırma dâhilinde gözlenenler arasındadır. Bununla beraber bu yeni sözcüklerden 30 tanesi derleyicilerin sordukları sorularda geçen ve kaynak kişilerce sorulan sorulara cevaben söylenmiş yapılarıdır. Bu noktada derleyicilerin mümkün olduğu ölçüde konuşurların ağızlarına yakın sözcük dağarcığıyla onlarla iletişim kurmasının önemi ortaya çıkar. Çünkü bu türden kimi kullanımlarda kaynak kişiler ölçünlü dilden uzaklaşma kaygısıyla bazı sözcüklerin anlamlarını tam olarak bilmeseler de derleyicileri taklit yoluna giderek sözcük dağarcıklarını doğru yansıtmayabilmektedir. Buna örnek olarak Yalova ili yerli ağızdaki şu diyalog gösterilebilir; “Derleyici: Bu köye özgü bir geleneğiniz var mı aklınıza gelen? – Kaynak Kişi: yoK bizim be yoK öle özgür mözgür böle bi şelē yaPmayoz biz hani” (Çelik, 2018, s. 527). Burada derleyicinin kullandığı yeni sözcüğü anlamayan kaynak kişi, bildiği bir başka yeni sözcükle yanıt vermiş ve iki sözcüğün birbirine karıştırıldığı görülmüştür.

Tüm bu veriler dikkate alınarak bu çalışmanın çıktılarıyla ilgili şu sonuç ve önerilere ulaşılabilir: İncelenen örneklerdeki yeni sözcüklerin toplam sözcüklere oranı %0.43 ise de her 10 kaynak kişiden yaklaşık 9'u konuşmalarında yeni sözcükleri en az bir kere kullanmıştır, bu ve bu doğrultudaki diğer veriler yeni sözcüklerin ölçünlü dilin yanı sıra Türkiye Türkçesi ağızlarında da kalıcı bir şekil yer edindiğini gösterir. Yaş unsurunun yeni sözcüklerin kullanımına yansıma oranı en azından orta yaş ve üzeri yaş grupları arasında büyük farklılıklar göstermez. Yani yaşlı kimselerin ağızlarında da genel beklentinin aksine yeni kelimeler çok canlı bir şekilde yer alır. Bu da ölçünlü dilin ağızlara etkisi noktasında önemli bir veri ihtiva eder. Benzer bir durum yeni sözcük kullanımların cinsiyete göre dağılımı istatistiklerinde de söz konusudur. Erkek kaynak kişilerle kadın kaynak kişilerin bu sözcükleri kullanım oranları beklentilerin aksine birbirine yakındır. Yani kadın kaynak kişiler de ölçünlü dilden yeni sözcük anlamında neredeyse erkek kaynak kişiler kadar etkilenmiştir. Mesleklere dair sözcükler yeni sözcükler bağlamında ağızların söz dağarcığına önemli etkilerde bulunmuş, devlet kurumlarına bağlı resmî isimlendirmelerle bağlantılı terimler de yine ağızların söz dağarcığını yeni sözcük bağlamında etkilemiştir. Meslekleri gereği büyük yerleşim yerleriyle daha çok iletişimde bulunanların ölçünlü dilden etkilenmesi hususu yeni kelimeler aracılığıyla da tanıklanabilmektedir. Yine de hemen her ağız bölgesi, her yaş ve cinsiyet grubu, tahsil durumu yüksek olanların yanı sıra tahsil durumu düşük olanların, ufak oran farklılıkları dışında aralarında çok yüksek farklılıklar olmaksızın ölçünlü dilden kayda değer oranda etkilendikleri yeni sözcükler aracılığıyla ortaya konabilmektedir. Derleyiciler kaynak kişi seçiminde tüm bu etkileşimi göz önünde bulundurmalı, kaynak kişilerden derleme yaparken kullanacakları yöntemi söz konusu etkileşimi asgari düzeye indirecek biçimde seçmelidir.

KAYNAKÇA

- Alibekiroğlu, S. (2017). Türkçede sözcük türetme yolları. *G.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 35- 46.
- Balyemez, S. (2018). Türkiye Türkçesinde kapalı gövde örnekleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 63, 243-266.
- Bayar, N. (2006). *Açıklamalı yeni kelimeler sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Bayar, N. (2004). Türkçede yanlış türetmeye sebep olan bazı ekler. *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri-I*, 405-429, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Bayramın, N. (2014). *Artvin ili Arhavi ilçesi Derecik köyü ağzı (inceleme, metinler ve sözvarlığı)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazimagusa.
- Bulak, Ş. (2013). Türkçenin sadeleştirilmesinde yanlış ek kullanımı veya eklerin yanlış kullanılması. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*, 6(3), 57-76.
- Çelik, A. (2015). Türkçede kelime olarak kullanılan batı kaynaklı ön eklerin bugünkü durumu üzerine. *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, 6, 82-99.
- Çelik, A. (2018a). Türk dilinde bir modernleşme sorunu: türkçe kelimelere batı kaynaklı ön ekler getirilerek türetilen yeni terimler. *Dil ve Edebiyat Yazıları* içinde. 53-77. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Çelik, A. (2018b). *Yalova ili yerli ağzı (İnceleme-metinler-sözlük)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Demir, N. (1998). Ağız araştırmalarında kaynak kişi meselesi. 171-180. *Dursun Yıldırım Armağanı* içinde. Ankara: TDK.
- Ersoylu, H. (1993). Batı kökenli ön ek'lerin Türk dilinde kelime olarak kullanılması. *Türk Dili Dergisi*, 497, 326-334.
- Korkmaz, Z. (1963). *Türk dilinin tarihî akışı içinde Atatürk ve dil devrimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Koruk, Ö. (2019). *Yusufeli ağzı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Mutlu, M. (2018). *Lüleburgaz ağızları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Şahin, H. (2006). Türkçede ön ek. *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(10), 65-77.
- Şahin, H. (2019). Türkiye Türkçesi ağızlarının söz varlığı bakımından bilim diline katkısı. *Oğuztad Oğuz Türkçesi Araştırmaları Dergisi*, 1, 208-214.
- TDK (1972). *Türk Dil Kurumu'nun 40 yılı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

KISALTMALAR

Kısaltmalar	Açıklamalar
Örn. (AADKA – S.G. K/45) (2)	Örn. (Ağız Çalışması – Kaynak Kişi Kaynak Kişinin Cinsiyeti/Kaynak Kişinin Yaşı) (Sözcüğü Kullanma Sayısı)
AADKA	Artvin ili Arhavi ilçesi Derecik köyü ağzı
LA	Lüleburgaz ağızları
TDK	Türk Dil Kurumu
YA	Yusufeli ağzı
YYA	Yalova ili yerli ağzı

EK 1 – İNCELENEN ÇALIŞMALARDAKİ YENİ SÖZCÜKLERE DAİR BİLGİLER

Yeni Sözcük	Eski Sözcük / Anlam	Ağız Örneklemindeki Kullanımları	Notlar
açı	“Zâviye; görüş, bakım, yön”	“karar verdim kendi <u>açım</u> dan o zamanun şartlarına göre yani” (AADKA – S.G. K/45).	
adaylık	“Namzetlik”	“undan sona bütün bölü şöför şiyine soğdulā <u>adaylına</u> ” (YYA – M.B. E/76) (2).	Askerlikle ilgili olarak kullanılmıştır.
alan	“Orman içindeki açık yer”	“böle biz <u>alan</u> deriz köyümüzün oğasında yüssek bi ye boşluk vā” (YYA - S.B. K/80) “bizum yaşam <u>alanumuz</u> çok çetin idi yavrum” (YA – P.D. K/87).	Not1: (<Eski Türkçe alang > Eski Türkiye Türkçesi alan/alan “orman içindeki açık yer”. Halk ağzında kullanılan sözcük dil devrimiyle canlandırılmıştır. (Bayar, 2006:31)
amaç	“Gâye, hedef”	“yoğ, almak <u>amaçlı</u> gideriz yāni, satmak için deyil” (LA - G.A. K/52) “ <u>amaç</u> nedir biliyo musun” (AADKA - A.G. E/54) (2) “öyle görme <u>amacından</u> yani” (AADKA – S.G. K/45) (2)	(<Farsça âmâc) Eskiden beri kullanılan sözcük dil devrimiyle canlandırılmıştır. “Gâye, hedef”. (Bayar, 2006:34) Not2: Bu kullanımlardan üç tanesi AADKA isimli çalışmada derleyicinin söz konusu kelimeyi kullanarak sorduğu sorulara cevaben söylenmiştir ve bu sorularda kullanılan sözcüklerin tekrar niteliğindedir.
anı	“Hatıra”	“askerlik <u>anılarım</u> işta çok ey idi dedim ya” (YA – E.G. E/84).	Bu kullanım YA isimli çalışmada sorulan “Var mı öyle askerlik anıların?” sorusuna cevaben söylenmiştir ve soruda kullanılan sözcüğün tekrar niteliğindedir.
anlam	“Mânâ”	“köygöçüren deriz bu ekinin içinde çıkar <u>annamı</u> da şu çoğ pis bi oTdur” (YYA – H.A.Ç. E/70).	
anlayış	“Telâkki, zihniyet, ferâset”	“ğâyınmam <u>annayışlı</u> bi kadındı” (YYA - S.Y. K/77) (2) “önden şindi böle <u>annayış</u> mı vâdı” (YYA – E.E. K/73).	Eskiden de kullanılan sözcük dil devriminden sonra canlandırılmıştır. (Bayar, 2006:37)
aracı	“Vâsita, mutavassıt, şefaâtçi”	“o <u>aracılık</u> yaptı” (AADKA - B.A. K/79) (2) “kendi kendine yoğ <u>aracılan</u> ” (YYA- A.G. E/93) (2).	

Türkiye Türkçesinde 1930'lu Yıllardan Sonra Türetilen veya Canlandırılan Yeni Sözcüklerin Ağız Metinlerine Etkisinin Bir Örneklem Üzerinden Değerlendirilmesi

araç	"Vâsita, taşıt"	" <i>yok, biş ital veya birinci araç kullanıyus</i> " (LA - S.G. E/61). " <i>bi araç, araba na kada benzin yaqe, onların şeylerini kilometrelarini ben ayarlardım</i> " (YA - E.G. E/84).	YA'daki kullanımı askerlikle ilgilidir.
astsubay	"Orduya özel bir yasa ile onbaşı, çavuş ya da başçavuş olarak katılan asker"	" <i>benum askerluğum, ben <u>assubay</u>idim</i> " (YA - E.G. E/84) (2).	Askerlikle ilgili bir terim olarak kullanılmıştır.
aşama	"Mertebe, derece, rütbe, merhale"	" <i><u>aşama</u> öncesi ağaçta silkeliyosun</i> " (AADKA - A.G. E/54).	Bu kullanım AADKA isimli çalışmada derleyicinin sorduğu " <i>Nasil ama o aşama nasil?</i> " sorusuna cevaben söylenmiştir ve soruda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir.
atasözü	"Darb-ı mesel"	" <i>iyilik yap kötülük bul diye laf var bunnar meşur laflar bunnar <u>atasösleri</u></i> " (YYA - O.G. E/67).	
ayırım	"Tefrik, fark, yol kavşağı, bölüm, bölük, parça"	" <i>öküzüne de ineine de sîr <u>ayırım</u> yok</i> " (YYA - H.T. K/79) " <i>hiç <u>ayırım</u> yok heş deşmedi yemekte</i> " (YYA - H.E. K/79) (2) " <i>hiç <u>ayırım</u> gayırım yapmazla</i> " (YYA - H.D.Y. E/80) " <i>dilde <u>ayırım</u> yok da</i> " (LA - R.K. E/68) " <i>burda <u>ayırım</u> yokdur</i> " (LA - Z.B. E/65) " <i>üle <u>ayırım</u> yogtu buralarda</i> " (LA - N.A. K/76).	Sık kullanılan " <i>ayırım gayırım</i> " ikilemesi dikkat çekicidir.
bakan	"Nâzır"	" <i>ismet İnönü <u>başbakan</u></i> " (YA - R.K. E/94).	Başbakan yapısının içinde kullanılmıştır.
bakanlık	"Nezâret"	" <i>o <u>tarım</u> bakanlığından</i> " (LA - R.K. E/68)	Bir devlet kuruluşu isminin içinde kullanılmıştır.
başarı	"Muvaffakiyet"	" <i>iyi günlar yaşamayı nasib eda, <u>başarılar</u> dilarım</i> " (YA - R.D. E/67).	
başkan	"Reis, ser"	" <i>yanında unun şimdiki gibi hatırlıyorum genelkurmay <u>başkanı</u> memduh tâmaç o da beraber geldiler</i> " (YYA - H.B. E/80) <i>bizim dernek <u>başkanı</u> u cenâze öldüyu aKşamı defteri alı geli</i> (YYA - H.G. E/68) " <i>belediye <u>başkanı</u> gitdi</i> " (AADKA - A.G. E/54) (2) " <i>şeyin ağbisi işde ufuğun ağbisi parti <u>başkanı</u> var ya</i> " (AADKA - S.K. E/58).	Not1: Eskiden de var olan ve zaman içinde kullanımdan düşmüş bir sözcük iken Dil Devrimiyle birlikte canlandırılmıştır. (Bayar, 2006:52). Not2: Örnekler resmî unvan belirten ifadelerde kullanılmıştır.

bayan	"Kadınların adları yerine kullanılır, hanım"	<p>"<i>avdâ bayan yoktur</i>" (AADKA – S.K. E/58) (4)</p> <p>"<i>bayan mi</i>" (AADKA – S.K. K/45) (2)</p> <p>"<i>rüyeyle iki kelime konuşacağız sen bir kalkar mısın bayan bayana</i>" (AADKA – F.T. K/68)</p> <p>"<i>babam da demiş ki yalnız anlama ama bayanlen ahiret kardeş olinmaz demiş</i>" (AADKA – H.A. K/60) (2)</p> <p>"<i>erkek mi, bayan mıydı</i>" (AADKA – F.T. K/68)</p> <p>"<i>bayanlar da yapardı yerduk</i>" (YA – S.I. E/85)</p> <p>"<i>baK şimdi ben bayannara giTdimi söliyorum</i>" (YYA – F.P. K/67) (2)</p> <p>"<i>yârmdan itibâren bu bayanı muhtar yapın diyo</i>" (YYA – H.B. E/80).</p>	AADKA'da yer alan S.K.'nin ve H.A.'nin kullandığı örnekler derlemecinin sorduğu "bayan" sözcüğünü içeren sorulara cevaben söylenmiştir ve sorularda kullanılan sözcüklerin tekrarı niteliğindedir. YYA'da yer alan H.B.'nin kullanımında ise sözcüğün kaynak kişi tarafından bir başkasının cümlesi iletilirken kullanıldığı belirtilmelidir.
belgele-	"Tevsik etmek"	" <i>tabi belgele niyo</i> " (AADKA – S.B. E/54).	
bencil	"Hodkâm, Egoist"	" <i>çok benculdürler</i> " (AADKA – F.T. K/68).	
biçim	"Şekil"	" <i>böle çoÇüm böle çiçek_aym işde dokumuyunuz yâ aym onun biçiminde çiçein</i> " (YYA – H.D. K/84).	Eskiden beri kullanılan sözcük "şekil" karşılığıyla yeni kelime olarak kullanılmıştır (Bayar, 2006:58)
bilgisayar	"Kompütür, elektronik beyin"	" <i>az_okudum_ama senden fazla bilirim bilgisayar gibi</i> " (YYA- M.Y. K/86).	Teknolojik alet adıdır.
bitki	"Nebat"	<p>"<i>ne bileyim yani bitki çeşidi</i>" (AADKA – S.K. E/58)</p> <p>"<i>bu dere kenarında, hiç bişe bitki</i>" (AADKA – Z.T. E/72).</p>	<p>Halk ağzında var olan kelime "nebat" karşılığında canlandırılmıştır (Bayar, 2006:63).</p> <p>Bu kullanım AADKA isimli çalışmada derleyicinin sorduğu "<i>Peki bu derelerin kenarlarında ne gibi bitkiler yetişiyor?</i>" sorusuna cevaben söylenmiştir ve soruda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir.</p>
bölge	"Mıntka"	<p>"<i>bizum bu bölgede kafkas arisi meşhur</i>" (AADKA - S.K. E/58) (2)</p> <p>"<i>biz burda şeydeyiz mahrumiyet bölgesinde</i>" (AADKA – N.A. K/63)</p> <p>"<i>dülgerli dediğimiz zaman tabi çok uzak bölge</i>" (AADKA – S.B. E/54) (2)</p> <p>"<i>yalova tarafında o bölgede</i>" (YA – Z.A. E/73) (2)</p> <p>"<i>bizim bu ege bölgesinde ege, sâyil boylarında işimiz çok olurdu</i>" (LA - S.G. E/61).</p>	<p>Not1: Eskiden de kullanılmış, zaman içinde kullanımdan düşmüşken canlandırılmış bir sözcüktür. (Bayar, 2006:64)</p> <p>Not2: LA'da yer alan S.G.'nin kullanımı bir özel ismin parçasıdır.</p>

Türkiye Türkçesinde 1930'lu Yıllardan Sonra Türetilen veya Canlandırılan Yeni Sözcüklerin Ağız Metinlerine Etkisinin Bir Örneklem Üzerinden Değerlendirilmesi

buzdolabı	“Yiyecek ve içecekleri soğuk tutup bozulmasını önlemek için kullanılan dolap”	“ <u>buzdolabının</u> üstüne döru bağ Ėızım” (YYA – F.P. K/67) “yandaki odalar yan oda, o <u>buzdolabi</u> olan” (AADKA – H.G. K/82) (2)	Teknolojik alet adıdır.
çabala-	“Cehdetmek, gayret etmek”	“o zamanda bele yoksulluk vardı işte çalıştuğ <u>çabaladuk</u> oldi” (YA – İ.Y. E/84) “çalıştuğ o Ėunlarda <u>çabaladuk</u> ” (YA – R.K. E/94) “çalışsıla <u>çabaladıla</u> hepsi hâne sâbi oldu şimdi” (YYA – A.L. E/85).	Not 1 : Eskiden de kullanılan sözcük, ölçünlü Türkçede canlandırılmıştır (Bayar, 2006:71) Not 2 : Sözcük incelenen ağızlarda yer alan tüm örneklerde “çalışmak çabalamak” ikilemesi içerisinde kullanılmıştır.
çoğunluk	“Ekseriyet”	“tabi ama çoğunluktan ise azalma oldu şimdi” (AADKA – S.G. K/45).	
çoğunlukla	“Ekseriyetle, ekseriya, çoğu zaman”	“ <u>çoğunlukla</u> çasıda kalıyöriz”(AADKA – Ş.Ö. K/72) (2) “bi da istiriç olur ufak tefek yâni <u>çoğunluklen</u> ” (AADKA – Z.T. E/72).	
dağıtım	“Tevzi”	“ <u>tağıtım</u> oldi ucağ savar bölüğündayduğ” (YYA- A.T. E/78).	Askerlikle ilgili bir terim olarak kullanılmıştır.
değişim	“Tahavvül, bir süreç içindeki değişikliklerin tümü”	“hava <u>değişimi</u> oldi” (AADKA - B.A. K/79).	Tıp ya da askerlikle ilgili olarak kullanılabilen “hava değişimi” yapısının içinde yer almıştır.
dene-	“Tecrübe etmek, teşebbüs etmek”	“ben işi Tdim ama <u>denediyimiz</u> yoğ” (YYA – H.Y. E/84).	Eskiden de kullanılan sözcük “tecrübe etmek” karşılığında teklif edilmiştir. (Bayar, 2006:85-86)
dernek	“Cemiyet”	“bizim <u>dernek</u> başkanı u cenâze öldüyu ağşamı defteri alı geli” (YYA – H.G. E/68).	Eskiden de kullanılan sözcük “cemiyet” karşılığında canlandırılmıştır. (Bayar, 2006:88-89)
deyim	“Tâbir”	“bi <u>deyim</u> vardı” (AADKA – A.B. K/43).	

Türkiye Türkçesinde 1930'lu Yıllardan Sonra Türetilen veya Canlandırılan Yeni Sözcüklerin Ağız Metinlerine Etkisinin Bir Örneklem Üzerinden Değerlendirilmesi

doğal	"Tabii"	<p>"<u>doğal</u> olarak yeduk" (AADKA - A.G. E/54) "her şey <u>doğaldı</u>" (AADKA - A.G. E/54); "yok, er şey <u>doğaldı</u>" (LA - M.T. K/88) "bizim sâda <u>doal</u> bi çim vardı" (YYA - F.K. E/70).</p>	<p>LA kaynak kişilerinden M.T. bu sözcüğün geçtiği cümleyi derleyicinin sorduğu "E her şeyi doğal yapıyor musunuz zaten. Kendiniz büyütüyorsunuz, kendiniz yiyorsunuz." yorumuna cevaben kurmuştur ve bu kullanımın yorumda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğinde olduğu söylenebilir.</p>
doğu	"Şark"	<p>"baK iki sene askerlik yaptım men <u>dōuda</u> yaptım" (YYA - H.Y. E/84).</p>	<p>Not 1 : Eskiden de kullanılan kelime "şark" karşılığında canlandırılmıştır. (Bayar, 2006:97) Not 2: Askerlikle ilgili olarak kullanılmıştır.</p>
doruk	"Şahika, zirve"	<p>"dā <u>durūnda</u> kilittli sandıK" " (YYA - E.P. K/47).</p>	<p>Not1: Eskiden de kullanılan kelime "şahika" karşılığında canlandırılmıştır (Bayar, 2006:97). Not2: Kalıp yapı olan bir bilmecenin içinde kullanılmıştır.</p>
dönem	"Devre"	<p>"şimdiki <u>dönem</u> evet" (AADKA - S.B. E/54) "bir <u>dönem</u> kenan, ben, ozcan" (AADKA - S.K. E/58) "benim çocukluğum <u>dönemindā</u> üç gün dūn yapıyādm" (LA - S.G. E/61) "konyali bi arçaşumuz vardı bizdan bi <u>dönem</u> bi devre ilari" (YA- N.H. E/59) "futbolumuz köwde u <u>dönemde</u> çoK oldu" (YYA - F.K. E/70) (2) "iki <u>dönem</u> muhtarliyim vādı" (YYA - O.G. E/67).</p>	<p>YA kaynak kişilerinden N.H.'nin kullanımı askerlikle ilgilidir ve aynı anlama gelen "devre" ve "dönem" sözcüklerini birlikte kullanması dikkat çekicidir. Dile yeni alınan kelimenin aynı cümlede dile önceden yer alan eş anlamıyla birlikte kullanılması, yeni sözcüklerin dile girme aşamalarında sıklıkla görülür.</p>
dönüş	"Avdet, rücu"	<p>"iki senede <u>dönüş</u> yaPdım ben _ordan" (YYA - O.G. E/82) "<u>dönüşde</u> geldi baKdı evine" (YYA - A.A. E/68).</p>	<p>Eskiden de kullanılan sözcük canlandırılmıştır (Bayar, 2006:100).</p>

durum	"Vaziyet, hal, mevki, keyfiyet"	<p>"şimdi maalesef ağlanacak <u>durumdayıs</u>" (AADKA - A.G. E/54)</p> <p>"maddi <u>durumları</u> o zaman" (AADKA - H.A. K/60)</p> <p>"boyle bu <u>durumlara</u> geldük" (AADKA - K.K. E/79) (5)</p> <p>" işta <u>durum</u> bu" (YA- A.T. E/78) (2)</p> <p>"tahsil <u>durumumuz</u> da orağ biçtuğ" (YA- F.A. K/73)</p> <p>"işta <u>durum</u> böyle bundan ibarát" (YA- E.G. E/84)</p> <p>"maddi <u>durumi</u> bizdan ey" (YA- Z.G. K/81)</p> <p>"bi iş yapacağ bi <u>durumumuz</u> kalmadı anadun mi" (YA- İ.Y. E/84)</p> <p>"tahsil <u>durumum</u> ilkokul" (YA - Z.A. E/73) (3)</p> <p>"heç bi <u>durumum</u> yok" (YA - Y.Ö. E/80)</p> <p>evelki <u>durumda</u> ektuğumuz zaman yol yoğ idi" (YA - A.B. E/67) (2)</p> <p>"yerim <u>durumum</u> çok iyiydi" (YA - İ.G. E/73)</p> <p>"bizda ela bi <u>durum</u> yok" (YA - M.A. K/64)</p> <p>"anasına annağmış <u>durumi</u>" (YA - A.E. K/60)</p> <p>"tahsil <u>durumu</u> birinci ikinci sınıf tahsilim var" (YA - S.U. K/78) (2)</p> <p>"yani öle bi <u>durum</u> yaşamaşlar bunnar" (YYA - A.A. E/68)</p> <p>"geliyo diyo kun <u>durum</u> böyle böyle" (YA - H.E. K/79)</p> <p>"şöle bi bakıyo <u>duruma</u>" (YYA - O.G. E/67) (2)</p> <p>"yañi itdali <u>durumda</u> yañi" (YYA - F.K. E/70)</p> <p>"baKalım köw ne <u>durumda</u>" (YYA - M.B. E/76).</p>	YY'de F.A. , Z.A., Y.Ö., A.B., S.U. isimli kaynak kişilerin kullandığı söz konusu kelimelerin geçtiği cümlelerdeki kullanımlar, derleyicinin sorduğu "Tahsil durumunuz nedir?" sorusuna cevaben söylenmiştir ve soruda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir.
eğitim	"Terbiye, eğitmek işi"	<p>"akşama kadar <u>eğitim</u>" (YA - R.D. E/67) (3)</p> <p>"hem de gece <u>egitimi</u> varidi bizim devrimizde" (YA - Y.Ö. E/80) (2)</p> <p>"eşim da milli eğitimden emekli oldi" (YA - M.A. K/64)</p> <p>"<u>eytim</u> ilkokul yavrum" (YYA - F.P. K/67)</p> <p>"bornovada kırk beş gün bi şey <u>iyitimi</u> gördük piyağe" (YYA - M.B. E/76).</p>	YA kaynak kişilerinden R.D. ve YYA kaynak kişilerinden M.B.'nin kullanımları askerlikle ilgilidir. YA kaynak kişilerinden M.A.'nin kullanımı özel bir adın içinde geçen ifade iken YYA kaynak kişilerinden F.P.'nin kullanımı derleyicinin "eğitim durumunuz nedir?" sorusuna cevaben verilmiştir ve soruda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir. YA kaynak kişilerinden Y.Ö. ise tahsil durumuyla alakalı bilgi verirken bahsi geçen sözcüğü kullanmıştır.
eğitmen	"Mürebbi, öğretmen"	"o zaman öğretmen yoğ idi <u>egitmen</u> idi <u>egitmen</u> " (YA - Y.Ö. E/80) (2).	Eğitimle alakalı resmi bir meslek adı belirtilirken kullanılmıştır.
ekim (ay)	"Teşrinievvel"	<p>"<u>ekim</u>, kasım ayında" (AADKA - S.K. E/58) (2)</p> <p>"hangi ay diyim yani <u>ekim</u>" (AADKA - S.G. K/45) (5)</p> <p>"efendıma söyleyeyim <u>ekim</u> ayındaydı" (AADKA - A.G. E/54) (3)</p> <p>"bizim da <u>ekim</u> ayında üzüm oluyo" (AADKA - H.A. K/60)</p> <p>"ondan sora eylül, eylül <u>ekimde</u>" (AADKA - S.K. E/58) (2)</p> <p>"eylül, <u>ekimda</u> yetişiyo zaten misir" (AADKA - A.B. K/43)</p>	

Türkiye Türkçesinde 1930'lu Yıllardan Sonra Türetilen veya Canlandırılan Yeni Sözcüklerin Ağız Metinlerine Etkisinin Bir Örneklem Üzerinden Değerlendirilmesi

emek	“Sa’y”	“ <u>emek</u> o altı yüs tane” (AADKA – S.G. K/45)	Eskiden beri kullanılan sözcük farklı bir anlamda canlandırılmıştır. (Bayar, 2006:112-113).
emekli	“Mütekâit, tekaüt”	<p>“epsi <u>emekli</u> oldu şu anda” (LA – Z.B. E/65)</p> <p>“<u>emeklisi</u> yok” (LA – B.K. E/80)</p> <p>“çifçiydum işta şindi da <u>emekliyam</u>” (YA – A.B. E/63)</p> <p>“biri burdadu kocasi tukancidu <u>emekli</u>” (YA – S.I. E/85)</p> <p>“milli eğitimdan <u>emekli</u> oldi” (YA – M.A. K/64)</p> <p>“esnaf <u>emeklisiyim</u>” (YA – H.Y. E/70)</p> <p>“<u>emekli</u>” (YA – N.H. E/59) (2)</p> <p>“<u>emekli</u> oldum doşsan beşte” (YA – M.D. E/77)</p> <p>“elehtirik işinden <u>emekli</u> olmuşim” (YA – Z.A. E/73)</p> <p>“köyda çifçiydum işta şindi da <u>emekliyam</u>” (YA – A.B. E/63)</p> <p>“ben <u>emeKli</u> diyilim” (YYA – H.Y. E/84)</p> <p>“<u>emekli</u> olmuş buraya gelmiş” (YYA – H.B. E/80)</p> <p>“bi de <u>emekli</u> oluP geliyolar” (YYA – O.G. E/67) (2)</p> <p>“ördan <u>emeKli</u> oldu” (YYA – Y.U. E/88)</p> <p>“çalışdıK <u>emeKli</u> olduK” (YYA – A.A. E/68) (2)</p>	<p>Not1: YYA kaynak kişilerinden H.Y. ve YA kaynak kişilerinden N.H.’nin kullanımlarından birer tanesi derleyicilerin sorduğu “Nereden <u>emekli</u> oldunuz?” sorusuna cevaben söylenmiştir ve soruda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir.</p> <p>Not2: Bu sözcüklerden tümü kaynak kişilerin meslekleriyle ilgili bir terim olarak kullanılmıştır.</p>
engel	“Mâni, müşkil, mahzur”	“ne yapabiliriz <u>engel</u> olamıyoruz” (AADKA – G.D. E/67).	Aslı Farsçadır, eskiden “rakip” anlamında kullanılmış ve daha sonra “mâni” karşılığından canlandırılmıştır. (Bayar, 2006:113-114).
eşit	“Müsâvi”	<p>“bütun ağlara <u>eşit</u> vurur” (AADKA – S.K. E/58)</p> <p>“iki tane <u>eşit</u> ip koymış” (YA – H.Y. K/67) (2)</p> <p>“ğara sovannarı böle <u>eşit</u> yapıyolaadı” (YYA – E.E. K/73)</p> <p>“âyni şehâr yerine <u>eşit</u>” (YYA – H.D. K/84).</p>	
etkilen-	“Müteessir olmak”	<p>“<u>etkilenmiş</u> gülüm” (YYA – R.T. E/80)</p> <p>“<u>eeh etkilenme</u> biz bişe anlayamaduk ta yani” (AADKA – K.K. E/79).</p>	Bu kullanımlar AADKA ve YA isimli çalışmada derleyicilerin sorduğu “Yalova Katliamı döneminde bu köy de etkilenmiş mi?” ve “Etkilenme olayı nasıldı?” sorularına cevaben söylenmiştir ve sorularda kullanılan sözcüklerin tekrarı niteliğindedir.
geçerli	“Yürürlükte olan, sürümü olan”	“baK_o zamanın zamañında bi para <u>geçerli</u> di” (YYA – A.G. E/93).	

Türkiye Türkçesinde 1930'lu Yıllardan Sonra Türetilen veya Canlandırılan Yeni Sözcüklerin Ağız Metinlerine Etkisinin Bir Örneklem Üzerinden Değerlendirilmesi

geçim	"Maişet, imtizaç"	<p>"köylü vatandaş orda <u>geçimini</u> sağlıyordu" (AADKA - A.G. E/54)</p> <p>"<u>geçim</u> oyle işde" (AADKA - K.K. E/79)</p> <p>"köyde artık <u>geçim</u> derdi kalmadı" (LA - Z.B. E/65)</p> <p>"<u>geçimler</u> buradan kaynaqlanıyü" (LA - R.Ç. E/64)</p> <p>"neden zor dersin <u>geçimler</u> çok ağırlaşdı" (LA - B.K. E/80) (2)</p> <p>"yâni öle <u>geçimimişi</u> sâladık" (LA - N.A. K/76)</p> <p>"ya şimdi eski hekiyalâra <u>geçim</u> çok zor idi" (YA- M.D. E/77) (4)</p> <p>"<u>geçim</u> yapamazsın hüziür bulamazsın" (YA - Y.Ö. E/80)</p> <p>"<u>geçim</u> sâlasa uıraşıyoduK" (YYA - M.F. E/77)</p> <p>"yâni herkezde vardı yâni <u>geçim</u> kaynâ olarak üç dörT hâne" (YYA - N.Ö. E/56)</p> <p>"ölê <u>geçimsiS</u> bi eltidi" (YYA - S.A. K/81).</p>	<p>Not1: Eskiden de kullanılan sözcük "maişet" karşılığında canlandırılmıştır. (Bayar, 2006:129).</p> <p>Not2: AADKA kaynak kişilerinden K.K. ve YYA kaynak kişilerinden N.Ö.'nün kullanımları derleyicilerin sorduğu "Peki nasıl geçiminizi sağladınız?" ve "Köyün geçim kaynağı nedir?" sorularına cevaben söylenmiştir ve sorularda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir.</p>
geçmiş	"Mâzi"	<p>"bén ikaye diyil, ben <u>geçmişimi</u> söylüyorum sadece" (LA - S.G. E/61).</p>	<p>Eskiden de kullanılan sözcük "mâzi" karşılığında canlandırılmıştır. (Bayar, 2006:130).</p>
gelecek	"İstikbal"	<p>"<u>gelişte</u> mi?" (LA - S.G. E/61) (2)</p> <p>"sen şini şok güşel bi soru sordun bize, <u>gelecekte</u> bi şey sordun da" (LA - R.Ç. E/64).</p>	<p>Not1: Eskiden de kullanılan sözcük "istikbal" karşılığında canlandırılmıştır. (Bayar, 2006:130).</p> <p>Not2: LA kaynak kişilerinden R.Ç.'nin kullanımı derleyicinin sorduğu "Gelecekle ilgili bir kaygınız var mı?" sorusuna cevaben söylenmiştir ve soruda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir.</p>
gelenek	"Anane"	<p>"bizim memleket <u>geleneklerinden</u> en değerli bir úrúndür" (AADKA - S.B. E/54) (2)</p> <p>"yoK öle fazla <u>gelenek</u> yoK" (YYA - F.G. K/70).</p>	<p>YYA kaynak kişilerinden F.G.'nin kullanımı derleyicinin sorduğu "Bu köye özgü bir gelenğiniz var mı aklınıza gelen?" sorusuna cevaben söylenmiştir ve soruda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir.</p>
geleneksel	"Ananevi"	<p>"ondan sora <u>geleneksel</u> şeyler var" (AADKA - A.B. K/43)</p> <p>"atmaca bi <u>geneleksenel</u> evvelden beri bi <u>geneleksenel</u> bi şey gibi sanat gibi galmış" (AADKA - Ş.Ö. K/72)</p> <p>"en önemli özelliği, <u>geleneksel</u> tohum yöntemine, tarım yapıyo" (LA - G.K. E/49).</p>	

gelir	"İrat, vâridat"	" <u>gelirini</u> fazla miktardaki insanlar çaylân sağlamaktadır" (AADKA – Z.T. E/72) "bëyazıt Çāmisinin u <u>geliri</u> bizim bu kövün şeysi" (YYA – G.K. K/70) (2) "ama <u>gelirimis</u> balıKçılıK" (YYA – G.G. K/67).	
geliş-	"İnkışâf etmek"	"teknolojinin kendilinden <u>geliştinden</u> " (LA - S.G. E/61).	Eskiden de kullanılan sözcük "inkışâf etmek" karşılığında canlandırılmıştır. (Bayar, 2006:131).
genel	"Umûmi"	"evlerin <u>genel</u> yapisi şu anda değiştii" (AADKA – Z.T. E/72) "o lasca alima diyorlar ama <u>genel</u> onun şeyi iç yağı veya kuyruk yağı" (AADKA – A.B. K/43) (10) "şey <u>genel</u> müdir, çay-kur <u>genel</u> müdiri dedi ki" (AADKA - K.K. E/79) " <u>genelde</u> solucana çok güzel geliyo alabalık" (AADKA – S.B. E/54) (3) "yani <u>genelde</u> hani dediğim şekilde yani" (AADKA – S.G. K/45) "tatlı, <u>genelde</u> tatlı" (LA – A.Y. E/80) " <u>genelde</u> gacal saylıyız ya" (LA – E.S.K E/54) (2) "verane yerlarda oludii <u>geneli</u> " (YA- N.H. E/59) "oni oynarız işta <u>genelde</u> " (YA- İ.G. E/73) (2) "oyn <u>genelde</u> bu kenar köşeda evlarda yüzüg oyunu diya bi oyun var idi" (YA – H.Y. E/70) " <u>genelde</u> ari Kız evinde de kadınlar yapardı" (YYA – A.A. E/68).	
genellikle	"Umumiyetle"	" <u>genellikle</u> idare ediyö yani" (AADKA - A.G. E/54) (2) " <u>genellikle</u> pilav olur bizim mevlidlerde" (LA – G.Ö. K/52) " <u>genellikle</u> pazertasi veya perşembe gecaları gidardılar" (YA – A.B. E/67)	
genelkurma y	"Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye"	" <u>genelkurmay</u> başkanı memduh tâmaç o da berâber, geldiler" (YYA – H.B. E/80)	Askerlikle ilgili bir terim olarak kullanılmıştır.
gerçek	"Hakikat, realite"	"daKım fenerbaççe hemen hemen millî takım <u>gerçek</u> fenerbaççe" (YYA – F.K. E/70) " <u>gerçek</u> diyorum" (AADKA - A.G. E/54) (3)	Eskiden de kullanılan sözcük 'hakikat' karşılığında canlandırılmıştır. (Bayar, 2006:133).
gerçekten	"Fihakika, sâhi"	"hoş <u>gerçekten</u> atti deyincâ da hoş" (AADKA – A.B. K/43) " <u>gerçekten</u> dünyaca ünlü bi balık yani" (AADKA – S.B. E/54) (3) " <u>gerçekten</u> burada tarım olarak zirai çay üreticisiyiz" (AADKA – Z.T. E/72) (2) " <u>gerçekten</u> gidemedim" (AADKA - A.G. E/54) "tükül la <u>gerçektan</u> dedi" (YA- N.H. E/59).	YA kaynak kişilerinden N.H. tercih ettiği örneği başka birinin söylediği bir sözü aktardığı sırada kullanılmıştır.

Türkiye Türkçesinde 1930'lu Yıllardan Sonra Türetilen veya Canlandırılan Yeni Sözcüklerin Ağız Metinlerine Etkisinin Bir Örnek Üzerinden Değerlendirilmesi

gerilim	"Tevettür, tansiyon"	"afiyon'la şey arasında yüksek <u>gerilim</u> götürdük elehtirik" (YA- M.D. E/77)	YA kaynak kişilerinden M.D. sözcüğü mesleğiyle ilgili bir terim olarak kullanmıştır.
giriş	"Methal"	"bizum yok mahallenun <u>girişinde</u> başudıt var ya kayaluk varya" (AADKA – S.K. E/58) bizim bu <u>girişde</u> büyük aşılarımız vadi (YYA – H.G. E/68)	Eskiden de kullanılan sözcük 'methal' karşılığında canlandırılmıştır. (Bayar, 2006:133).
göçmen	"Muhacir"	"onlar dā başka <u>göçmen</u> " (LA – R.Ç. E/64) (2) "elli birde gelen <u>göçmenlerimiz</u> var" (LA S.T. E/86) (2) "benim anne, anne tarafım <u>göçmen</u> " (LA – G.Ö. K/52) " <u>göçmenlerden</u> biyendim" (LA – B.K. E/80) " <u>göçmen</u> " (LA – A.K. K/73) "drama <u>göçmeni</u> " (LA – M.T. K/88)	LA kaynak kişilerinden G.Ö. ve A.K.'nin kullandığı örnekler derlemecinin sorduğu "göçmen" sözcüğünü içeren soruya cevaben söylenmiştir ve soruda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir.
görenek	'Âdet'	"koyumuzdan eski <u>göreneklardan</u> mi?" (YA – R.K. E/94) "ne bilem hırdellezin u şeysi <u>göreneyi</u> " (YYA – S.Y. K/77) (2).	Not1: Eskiden de kullanılan sözcük 'Âdet' karşılığında canlandırılmıştır. (Bayar, 2006:133). Not2: YA kaynak kişilerinden R.K.'nin kullandığı örnek derlemecinin sorduğu "Amcacığım köylerinizdeki gelenek göreneklerden biraz bahseder misiniz?" sorusuna cevaben söylenmiştir ve soruda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir.
görev	"Vazife"	"ben <u>görevimi</u> yapıyorum dedi" (AADKA – S.K. E/58) " <u>görevi</u> çaya bakiyo, çay aliyodi" (AADKA – Ş.Ö. K/72) "o tahtanın <u>görevi</u> nedir biliyo musun" (AADKA - A.G. E/54) (2) "asgerda nöbet tutmak vatan <u>görevi</u> du" (YA- N.H. E/59) (2) "piyade alayında <u>görevimi</u> orda bitirdim" (YA – Z.A. E/73) "on tene evladın <u>görevini</u> yaptım" (YA – Y.Ö. E/80) "baba anne <u>görevi</u> nan değil" (YA – M.A. K/64) u vaziyede bi askerın <u>görev</u> yapması zañen maqbuı da deyil yani (YYA – F.K. E/70) "herkes <u>görev</u> başında" (YYA – F.K. K/77)	Not1: AADKA kaynak kişilerinden Ş.Ö.'nin kullandığı örnek derlemecinin sorduğu "görev" sözcüğünü içeren soruya cevaben söylenmiştir ve soruda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir. Not2: AADKA kaynak kişilerinden S.K. tercih ettiği örneği başka birinin söylediği bir sözü aktardığı sırada kullanmıştır. Not3: YA kaynak kişilerinden N.H. ve Z.A. ile YYA kaynak kişilerinden F.K.'nin kullanımları askerlikle ilgilidir.
görünüm	"Manzara"	"o <u>gorunumler</u> güzeldi" (AADKA – S.G. K/45).	

görüŖ	"Fikir"	"gençler gendi görüşlerine göre o parayı alır harcardiler" (YA – Z.A. E/73).	Eskiden de kullanılan sözcük "fikir" anlamında canlandırılmıştır (Bayar, 2006:148).
gündem	"Ruznâme"	"onları da <u>gündeme</u> alır" (LA – R.Ç. E/64).	
güney	"Cenup"	" <u>güneylik</u> bi yer olur" (AADKA – S.K. E/58).	Eskiden de kullanılan sözcük "cenup" anlamında canlandırılmıştır (Bayar, 2006:147).
güven-	"İtimat etmek"	"inanamıyusun ki rüye kime <u>güveneceksin</u> " (AADKA – F.T. K/68) (2) "sen çok <u>güveniyo</u> sun ki benim bahçemde koparıyosun" (AADKA – H.A. K/60) "dedum bana <u>güvenme</u> " (AADKA – S.K. E/58) "atına <u>güvenisen</u> sen de yarışa atını koyeriyosun" (YYA – M.P. E/80) (2).	Eskiden de kullanılan sözcük "itimat etmek" anlamında canlandırılmıştır (Bayar, 2006:148).
ışık-	"Tenevvür etmek, ışık saçmak"	"atıK ortalıK <u>ışımā</u> şey oldu giTdim ben" (YYA – H.E. K/79)	Eskiden de kullanılan sözcük "tenevvür etmek" anlamında canlandırılmıştır (Bayar, 2006:154).
ileri gelen	"Eşraf"	" <u>ileri gelenlere</u> yemek ısmarlamış yemeK getirin demiş" (YYA – R.T. E/80)	
ilgilen-	"Alâkadar olmak"	"boyle <u>ilgileniyuruz</u> işte" (AADKA - K.K. E/79) "bélki de <u>ilgilendirebilir</u> " (LA – R.Ç. E/64) (2) şindi herkes <u>ilgileniyo</u> gelimen (YYA – E.E. K/73) (3) "kadımsa kadımla <u>ilgileniyodu</u> " (YYA – H.T. K/79).	Eskiden de kullanılan sözcük "alâkadar olmak" anlamında canlandırılmıştır (Bayar, 2006:160).
ilgili	"Alâkalı, alâkadar, müteallık"	"tarımla <u>ilgili</u> mı senin de"(LA - S.G. E/61).	
ilginç	"Enteresan, alâkabahş"	"böle fazla <u>ilginş</u> şeler yok" (YYA – O.G. E/67) (4).	Bu kullanımlardan üçü derlemecinin sorduğu "ilginç" sözcüğünü içeren soruya cevaben söylenmiştir ve soruda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir.
ilkın	"İptidâ, başta"	" <u>ilkın</u> bi söyüş dèrdiK" (YYA – H.T. K/79) (2).	Eskiden de kullanılan sözcük KT'de yer almaktadır (Bayar, 2006:163).

ilkel	"İbtidâî, eğitimsiz"	"burda işTe <u>ilkel</u> aletlerlen" (YYA – N.Ö. E/56) (2).	
inanç	"İman, itikat, öneri"	"böyle işde batıl <u>inanç</u> ama" (YYA – F.P. K/67).	Eskiden de kullanılan sözcük "iman, itikat" anlamında canlandırılmıştır (Bayar, 2006:165).
işlem	"Muamele"	"fabrika da işleme geçmesi lazım" (AADKA – Z.T. E/72).	
izle-	"Takip etmek, seyretmek"	"bahmış, <u>izlamiş</u> birkaç defa" (YA – Y.T. E/79) "işde oyle dizi <u>izleduğum</u> dizi işde" (AADKA – H.G. K/82).	Not1: Eskiden de kullanılan sözcük "seyretmek" anlamında canlandırılmıştır (Bayar, 2006:168). Not2: AADKA kaynak kişilerinden H.G.'nin kullandığı örnek derlemecinin sorduğu "Televizyon izlemeyi seviyor musun?" sorusuna cevaben söylenmiştir ve soruda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir.
kasım	"Teşrinisâni"	" <u>kasım</u> aylarıydı böyle" (AADKA – S.G. K/45) "ekim, <u>kasım</u> ayında" (AADKA – S.K. E/58) (2)	Arapça "kâsım" sözcüğünden gelmektedir ve KT'de de yer alır (Bayar, 2006:175).
kazı	"Hafriyat"	"hamamın meseİa yerini çıkarıyo meydana <u>ğazıda</u> " (YYA-A.G. E/93).	
kesin	"Kat'î"	" <u>kesin</u> olurdu" (AADKA – E.B. K/49) " <u>kesin</u> dönüş mi yaptın" (AADKA – S.B. K/82) (2) "para da demiştir <u>kesin</u> " (YA – H.Y. K/67) "belli mi <u>kesin</u> " (YA – Y.Ö. E/80).	
kimlik	"Hüviyet, kimlik belgesi"	"sizin <u>kimliK</u> nerde" (YYA – N.Ö. E/56).	
komutan	"Kumandan"	"ben tabur <u>komutanıyım</u> diyo" (AADKA – S.K. E/58) (3) "kolay mi dedim bu askerlik yani burada bu cahel <u>komutanlarla</u> " (YA – R.D. E/67).	Askerlikle ilgili bir terim olarak kullanılmıştır.
konut	"Mesken, ikametgâh"	"dedik ki bi <u>konudumuz</u> olsun" (YA – R.D. E/67).	

kutla-	"Tesit etmek"	" <u>ğutlardı</u> K köyde ne kadar kağa var" (YYA – M.Ö. E/79).	YYA kaynak kişilerinden M.Ö.'nün kullandığı örnek derlemecinin sorduğu "Hidrellez kutlar mıydınız burada?" sorusuna cevaben söylenmiştir ve soruda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir.
kuzey	"Şimal"	" <u>kuzeyde</u> olmaz" (AADKA – S.K. E/58).	Eskiden de kullanılan sözcük "şimal" anlamında canlandırılmıştır (Bayar, 2006:191).
mutlu	"Mesut"	" <u>tatli</u> yaşiyasin <u>mutlu</u> yaşiyasin" (YA – F.K. K/94) " <u>mutlu</u> olunurdu yani" (AADKA – S.G. K/45).	Eskiden de kullanılan bir sözcüktür.
mutluluk	"Saadet"	"hala daha <u>mutluluk</u> beşundayız" (AADKA – H.E. K/89).	
okul	"Mektep"	"burci şeyi kazandı İzmit' da mühendis <u>okuli</u> " (5) (AADKA – K.K. E/79) " <u>okul</u> da vardı böyle tatillerde falan" (AADKA – S.G. K/45) "cici kız ne <u>okul</u> okudun mi" (AADKA – H.A. K/60) "sen bitirdun mi <u>okuli</u> " (AADKA – H.E. K/89) "bitirmedun <u>okulu</u> " (AADKA – G.D. E/67) " <u>okul</u> bāçesine giremeyis" (LA – Z.B. E/65) (2) "biz yedi yaşındayduk <u>okul</u> yoğ idi heç" (YA – P.D. K/87) " <u>okul</u> ilkokuldan çıktık iyiyinan" (YA – A.E. K/60) (2) " <u>okul</u> da, ikinci sınıftan terk" (YA – N.D. K/65) (6) " <u>okul</u> okumaduk da kuran okuduk" (YA – H.Y. E/70) "bin dokuz yús otuz ikida <u>okul</u> açılmıştur" (YA – E.G. E/84) (4) " <u>okul</u> diplomasini aldım" (YA – Y.Ö. E/80) (3) "iğirmi beş gün <u>okula</u> gettim" (YA – F.K. K/94) "hangi <u>okula</u> gidem" (YA – E.K. K/90) "var var, <u>okula</u> gettum" (YA – Z.G. K/81) " <u>okula</u> getmedim kızım" (YA – İ.Y. E/84) "o zaman biz <u>okuldayduk</u> " (YA – M.D. E/77) " <u>okula</u> gıtdim de okumadım işde" (YYA – S.B. K/80) "resim çeKdiricez <u>okula</u> kayıt oluğaz" (YYA – O.G. E/67) (2) "o <u>okula</u> gıdiyüdu" (YYA – S.A. K/81) "meseñ <u>okula</u> gıdeñiK" (YYA – H.T. K/79) " <u>okula</u> gıdiyodu" (YYA – Ş.Y. K/71) "saba <u>okula</u> gıdeken demirji babann önünden geçiyomuş" (YYA – H.E. K/79) "tarayo giydiriyo <u>okula</u> yolayo" (YYA – G.K. K/70).	Bu kullanımlardan beş tanesi LA, YA ve YYA isimli çalışmalarda derleyicilerin söz konusu kelimeyi kullanarak sorduğu sorulara cevaben kaynak kişiler Z.B., N.D., E.K., S.B., O.G. tarafından bu sorulara cevaben ve sorularda kullanılan sözcüklerin tekrarı niteliğinde söylenmiştir.

Türkiye Türkçesinde 1930'lu Yıllardan Sonra Türetilen veya Canlandırılan Yeni Sözcüklerin Ağız Metinlerine Etkisinin Bir Örnek Üzerinden Değerlendirilmesi

olay	"Hâdise"	"bu arada makas <u>olayı</u> çıktı" (AADKA - A.G. E/54) (4) "ağıt <u>olayları</u> yaşlılar genelde yaşlılar ağıt yakarlar" (AADKA - A.B. K/43).	AADKA kaynak kişilerinden A.B.'nin kullandığı örnek derlemecinin sorduğu "Ağıt olayları nasıldır?" sorusuna cevaben söylenmiştir ve soruda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir.
onarım	"Tâmirat, tâmir"	" <u>onarımını</u> hükümetimiz yapıyor" (AADKA - Z.T. E/72).	
ortam	"İçinde bulunulan çevre, şartlar, durum"	"oyleydi <u>ortam</u> oyleydi" (AADKA - K.K. E/79) "şimdi o <u>ortam</u> yok" (LA - S.G. E/61).	
öğretmen	"Muallim, muallime"	"çankiri'de <u>öğretmen</u> okulu dört yıllık" (AADKA - K.K. E/79) "öğretmen vardı ya lise hocası" (AADKA - S.K. E/58) "öğretmen çuçuqları okutma" (LA S.T. E/86) (2) "öğretmenler da bekâr" (YA - N.D. K/65) "öğretmen bizi kâpiya çiğardi" (YA - E.G. E/84) "bi tene <u>öğretmen</u> duremiş" (YA - Z.G. K/81) "o zaman <u>öğretmen</u> yoğ idi" (YA - Y.Ö. E/80) "bi <u>öreTmen</u> vardı üç smif vardı" (YYA- A.G. E/93) (2) "o hocanın <u>öreTmenin</u> verdi dersi ezberle tekrardan okudum" (YYA - O.G. E/67) (2) "bu <u>öreTmenner</u> de beni çok seviyodu" (YYA - Z.U. K/91) "mesela <u>öretmennerlen</u> gonuşuyudu" (YYA - S.Y. K/77) " <u>öretmeni</u> ablasınan haber yollamış" (YYA - Ş.Y. K/71) "olumun gızı <u>öretmen</u> istanbulda" (YYA - G.K. K/70) (3)	LA kaynak kişilerinden S.T.'nin kullandığı örneklerden biri derlemecinin kullandığı "Öğretmen çıkacağım." cümlesinin ardından söylenmiştir ve bahsi geçen cümlede kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir.
ölçü	"Vezin"	"ona göre <u>ölçüyle</u> korum" (LA - M.T. K/88) (2) "kimisi <u>ölçüyle</u> yaPıyo" (YYA - F.K. K/77) "ekiyorus tarlaya böle <u>ölçülen</u> " (YYA - A.L. E/85) "at semer <u>örçüsü</u> verdi mi" (YYA - O.G. E/67).	"Eskiden de kullanılan sözcük "vezin" karşılığında canlandırılmıştır (Bayar, 2006:217).
önemli	"Mühim, ehemmiyetli"	"evet şans çok <u>önemli</u> " (AADKA - H.A. K/60) "en <u>önemli</u> özelliği geleneksel tohum yöntemle tarım yapıyo" (LA - G.K. E/49) " <u>önemni</u> insanınarı da at arabalarıyla yahut öküz arabalarıyla getiriler" (YYA - M.Ö. E/79).	
önemse-	"Mühimsemek"	"heralda <u>önemsemedim</u> " (AADKA - S.G. K/45).	
örnek	"Misal, numune"	"ben <u>örnek</u> diyim bu kışın yaptım" (AADKA - S.G. K/45) "mısır sırası örgü <u>örneyi</u> de yaS böyle" (YYA - F.P. K/67)	"Kaynağı hakkında muhtelif görüşler mevcuttur. Fakat Türkçede daha önce de kullanılmaktaydı (Bayar, 2006:224).
örneğin	"Meselâ"	" <u>örneğin</u> poturcu diyuz" (AADKA - A.G. E/54)	

özel	"Husûsi"	<p>"balık ağları değil da kuş ağları var <u>özel</u>" (AADKA – S.K. E/58)</p> <p>"bi de <u>özel</u> giyeceğini" (AADKA – S.G. K/45) (2)</p> <p>"<u>özel</u> davetiye basturacaksın iki kişilik diye" (AADKA – E.B. K/49)</p> <p>"şimdi âşçı <u>özel</u> tutulur" (LA - R.K. E/68)</p> <p>"<u>özel</u> böyle yerlere giderim" (LA - S.G. E/61)</p> <p>"bénim yemeklerim hep <u>özeldir</u>" (LA – M.T. K/88)</p> <p>"<u>özel</u> yémén gelenin olursa olur" (LA- E.P. K/69)</p> <p>"<u>özel</u> işlerde çalışmışım" (YA – Z.A. E/73)</p> <p>"unun da taşı <u>özeldir</u>" (YYA – F.P. K/67)</p> <p>"bizim öle yoK <u>özel</u> yemeK yaPmayola" (YYA – F.G. K/70)</p> <p>"vallâyi <u>özel</u> yemēi mantı olur hınkal olur" (YYA – K.B. K/73)</p> <p>"öle <u>özel</u> yemeyimiz yoK" (YYA - S.Y. K/77) (2)</p> <p>"<u>özel</u> bi aTı yoKdu ya" (YYA – A.L. E/85)</p>	LA kaynak kişilerinden M.T. ve E.P ile YYA kaynak kişilerinden F.G., K.B. ve S.Y'nin kullanımları derleyicilerin söz konusu kelimeyi kullanarak sordukları sorulara cevaben söylenmiştir ve sorularda kullanılan sözcüklerin tekrarı niteliğindedir.
özellik	"Hususiyet"	<p>"laz börenün <u>özellığı</u> muhallebisindedir" (AADKA – A.B. K/43)</p> <p>"en önemli <u>özellığı</u> geleneksel tohum yönteminle, tarım yapıyo" (YYA – G.K. K/70).</p>	
özen-	"İtinâ etmek, birini taklit hevesine düşmek."	"yani <u>ozenildi</u> " (AADKA – Z.T. E/72).	"Eskiden de kullanılan sözcük "itinâ etmek" karşılığında canlandırılmıştır (Bayar, 2006:230).
özgü	"Has, mahsus"	"bizim şeyde yetişiyö, bize <u>özgü</u> " (AADKA – A.B. K/43).	
özgür	"Hür serbest, bağımsız"	" <u>özgür</u> mözgür böle bi şele'yaPmayoz" (YYA – F.G. K/70).	YYA kaynak kişilerinden F.G.'nin kullanımı derleyicinin sorduğu "Bu köye özgü bir geleneğimiz var mı aklınıza gelen?" sorusundaki kelimenin yanlış anlaşılmasına binaen söylenmiştir ve soruda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir.
savcı	"Müddeiumûmi"	"adliyede duruyo <u>savcı</u> yanında" (YYA – G.K. K/70).	Halk ağzından alınarak canlandırılmıştır.
saygıdeğer	"Muhterem"	" <u>saygıdeğer</u> kişiler işta yani sözü geçan kişileri çağururdi" (YA – A.B. E/67)	
sığın-	"İlticâ etmek, güvenmek, yardım istemek"	"kız oraya <u>sınıms</u> " (YYA – F.P. K/67).	"Eskiden de kullanılan sözcük canlandırılmıştır" (Bayar, 2006:252).

Türkiye Türkçesinde 1930'lu Yıllardan Sonra Türetilen veya Canlandırılan Yeni Sözcüklerin Ağız Metinlerine Etkisinin Bir Örneklem Üzerinden Değerlendirilmesi

sınır	"Hudut"	"vih deruğ erzürum artvin il <u>sınırı</u> hayvan sırtında"	"Aslı Yunancadır. Eskiden de kullanılmaktaydı. Tekrar canlandırılmıştır."
sonuç	"Netice, nihayet, en son, âkibet, en sonra, sonunda"	"ıştadum vermedi <u>sonuc</u> orya vardı" (YA – A.B. E/67) (2) "misket miskeTdir gene miskeTdir <u>sonuşda</u> yañi" (YYA – N.Ö. E/56).	
sorun	"Mesele, problem"	" su çıktı mı şey.yok, <u>sorun</u> yok" (LA- E.P. K/69).	
soyadı	"Herkesin öz adından başka anıldığı aile adı"	"merhaba adım recep <u>soyadım</u> kırimli" (YA – R.K. E/94) "adum firdeş <u>soyadım</u> da albayrak" (YA- F.A. K/73) "adum elif <u>soyadım</u> da kara" (YA – E.K. K/90) " <u>siyadımı</u> bilmeyom ama lütfiye bunun adı" (YYA – H.D. K/84).	YA kaynak kişilerinden R.K., F.A. ve E.K.'nin kullanımları derleyicinin sorduğu soruda geçen kelimenin tekrarı niteliğindedir.
sözde	"Sanki, güya"	"çaktirmuyurum ona <u>sözde</u> " (AADKA – S.K. E/58) "gelinin yanına gidiyular gelin <u>omnara sözde</u> artıK yalan mı sayi mi onu allah bilir bilemem" (YYA – S.A. K/81).	
subay	"Zâbit"	"oğ lu deniz <u>subay</u> " (LA – M.T. K/88) (2) "yani <u>subaylarım</u> bani sevardi" (YA – E.G. E/84) (3) "bana bi <u>subay</u> gönderin diyu" (YYA – M.P. E/80) (11) "inzibat topçu <u>subayı</u> soKımuyo bizi" (YYA – M.Y. E/88) "dereköyün kızları <u>subaylara</u> baKıyor" (YYA – F.P. K/67) "bi deniS <u>subayınman</u> mı birimnen nişanlımış işTe" (YYA – S.A. K/81).	Not1: Askerlikle ilgili bir terim olarak kullanılmıştır. Not2: YYA kaynak kişilerinden F.P.'nin kullanımı bir maninin parçasıdır.
süre	"Müddet"	"bütün fu arları gezerim aşā yukarı imkanım oldu <u>sürede</u> " (LA - S.G. E/61).	
süreç	"Vetfire"	"on üç lira bozuğ para olarak <u>süreçte</u> " (YA – Z.A. E/73).	
sürekli	"Dâimi, devamlı"	" <u>sürekli</u> yanında olan anlayamazmış" (AADKA – G.D. E/67).	Eskiden de kullanılan sözcük "dâimi, devamlı" karşılığında canlandırılmıştır (Bayar, 2006:264).
tarım	"Ziraat"	"o <u>tarım</u> başkanlığından" (LA - R.K. E/68) "gerçekten burada <u>tarım</u> olarak zirai çay üreticisiyiz" (AADKA – Z.T. E/72).	LA Kaynak kişilerinden R.K.'nin kullanımı bir devlet kuruluşu isminde geçmektedir.

Türkiye Türkçesinde 1930'lu Yıllardan Sonra Türetilen veya Canlandırılan Yeni Sözcüklerin Ağız Metinlerine Etkisinin Bir Örneklem Üzerinden Değerlendirilmesi

temel	"Esas, bir şeyin yerleşmesi için gerekli ilk ve mühim unsurlar"	"şini esas <u>temelini</u> arayacak olursan" (LA – B.K. E/80) "biri da <u>temeli</u> burali da gendi Bursa'da oturmuş" (YA – M.A. K/64) "bunun <u>temelleri</u> atıldı" (YA – İ.Y. E/84) (2) "bu dört <u>temel</u> maddeyle insanınar şe yapadı" (YYA – A.A. E/68) "bizim <u>evi</u> ya ^ı kmışla <u>temenleri</u> duruyomuş" (YYA- M.Y. K/86).	Eskiden de kullanılan Yunanca kökenli sözcük yeniden canlandırılmıştır (Bayar, 2006:275).
tepki	"Aksülamel, reaksiyon"	"hani <u>tepki</u> bekliyorum bi şey söylesin diye de" (AADKA – G.D. E/67) "bi şeye öle bi <u>tepki</u> veriyorus" (YYA – O.G. E/67).	
toplantı	"İçtima"	"şeye gittuk rize'de <u>toplanti</u> oldi" (AADKA - K.K. E/79) "yine burda bi <u>toplantıda</u> anlattım" (YA – İ.G. E/73) "bilmiyom öle <u>toplantı</u> moplantı oluyo mudu" (YYA – M.B. E/76).	
toplum	"Cemiyet, topluluk"	" <u>toplum</u> deyişdi" (LA - S.G. E/61).	
töre	"Âdetler ve görenekler"	"bizim <u>evelki töremiS</u> ta ^ı ıydı" (YYA – G.K. K/70).	"Eskiden de kullanılan sözcük canlandırılmıştır" (Bayar, 2006:279).
tören	"Merâsim"	"ta ^ı <u>törenimiz</u> <u>u</u> ıydı" (YYA – G.K. K/70) (2).	YYA kaynak kişilerinden G.K.'nin kullanımı derleyicinin sorduğu "Takı törenini de anlatır mısınız?" sorusuna cevaben söylenmiştir ve soruda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir.
tüketim	"İstihlâk"	"millet yani <u>tüketim</u> yapsin" (AADKA - K.K. E/79).	
tür	"Çeşit, bölüm."	"o <u>tür</u> sandık eşyası ille de almırdı" (AADKA – S.G. K/45).	"Eski Türkçede de kullanılmaktaydı (Bayar, 2006:285).

türlü	“Muhtelif, nevi, mütenevvi, müteferrik, kâbil”	<p>“her <u>türlü</u> sebze koyabiliyosun” (AADKA – A.B. K/43) (2)</p> <p>“her <u>Türlü</u> madde katıyosun” (YYA – S.B. K/80)</p> <p>“başka <u>türlü</u> yapamazsunuz” (AADKA – S.K. K/45)</p> <p>“kesik azlı derdiler başka <u>türlüsüydü</u>” (LA – M.T. K/88) (2)</p> <p>“meyvaların <u>türlüşü</u> var” (LA S.T. E/86)</p> <p>“onların işi bitmedi bi <u>türlü</u>” (LA – G.K. E/49)</p> <p>“daha başka <u>turli</u> da vaziyetini da fazlasini da bilamam” (YA – S.U. K/78)</p> <p>“her <u>türlü</u> insan vâ” (YYA – M.B. E/76)</p> <p>“karğalar var iki <u>türlü</u>” (YYA – O.G. E/67) (2)</p> <p>“her <u>türlü</u> balıK çıkıyo” (YYA – G.G. K/67) (2)</p> <p>“öbür <u>türlü</u> kesme yannardan böle hortom gibi çıkarır” (YYA – S.A. K/81)</p> <p>“olurdu her <u>türlü</u>” (YYA – Y.U. E/88)</p> <p>“toplârıS beş_ altı <u>türlü</u> çiçek” (YYA – S.Y. K/77)</p> <p>“her <u>türlü</u> reçel yapılır” (YYA – Ş.Y. K/71)</p> <p>“kaş <u>türlü</u> reçel bekmez” (YYA – H.E. K/79) (2)</p> <p>“başka <u>türlü</u> yâ böle ev nerde görceKsin” (YYA – M.F. E/77)</p> <p>“ben bunu bi <u>türlü</u> deyo aldaTdramadım deyo” (YYA – F.P. K/67)</p> <p>“üç <u>türlü</u> adam geldi oraya” (YYA – H.Y. E/84)</p> <p>“üç <u>türlü</u> elma var” (YYA – M.Y. K/86) (4).</p>	
uçak	“Tayyare”	<p>“<u>uçak</u> kazasında oldu ya o” (LA S.T. E/86) (3)</p> <p>“<u>uçak</u> mı yollaycak” (LA – M.T. K/88)</p> <p>“orda <u>uçaktan</u> enduğ” (YA – S.I. E/85).</p>	
uçak savar	“Hava hedeflerine karşı kullanılan silahlara verilen genel ad.”	“tağtım oldı <u>uçak savar</u> bölüğündayduğ” (YA- A.T. E/78).	Askerlikle ilgili olarak kullanılmıştır.
uygulan-	“Tatbik edilmek”	“aslındá boğaz yapsák <u>uygulanurdi</u> o tepede” (AADKA – S.K. E/58) (2).	
uzman	“Mütehassis”	“babam onun <u>uzmanıydı</u> ” (AADKA – A.G. E/54).	
üretici	“Müstahsil”	“zirai çay <u>üreticisiyiz</u> ” (AADKA – Z.T. E/72) (2)	
üretim	“İstihsal”	“işleme geçmesi lazım yani <u>üretime</u> ” (AADKA – Z.T. E/72)	

Türkiye Türkçesinde 1930'lu Yıllardan Sonra Türetilen veya Canlandırılan Yeni Sözcüklerin Ağız Metinlerine Etkisinin Bir Örneklem Üzerinden Değerlendirilmesi

ürün	"Mahsul, eser"	"korumak haşerelerden <u>üründen</u> " (AADKA - A.G. E/54) (2) "elde edilen <u>ürün</u> da hiç bi işe yaramaz" (AADKA - Z.T. E/72) "en değerli bir <u>üründür</u> " (AADKA - S.B. E/54) "tatmer gözleme süt <u>ürünlerine</u> " (LA S.T. E/86).	Not1: Eski Anadolu Türkçesi ve halk ağzında yaşayan sözcükten anlam genişlemesiyle türetilmiştir (Bayar, 2006:301). Not2: AADKA kaynak kişilerinden A.G.'nin kullanımları derleyicinin sorduğu sorulara cevaben söylenmiştir ve sorularda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir
verimli	"Mümbit, velut"	"toprak <u>yâni verimli</u> " (AADKA - Z.T. E/72).	Halk ağzından alınarak canlandırılmıştır (Bayar, 2006:304).
yapım	"İnşa, îmal, prodüksiyon"	"Ersis'te oralarda yol <u>yapımına</u> gidârduk" (AADKA - A.B. K/43).	
yaklaşık	"Takrîbi"	" <u>yaklaşık</u> o kada var mi?" (AADKA - A.G. E/54) (9).	
yarbay	"Orduda aşaması binbaşı ile albay arasında olan üstsubay; kaymakam."	" <u>yarbay</u> vardı alay kumandanı" (YYA - F.K. E/70).	Askerlikle ilgili olarak kullanılmıştır.
yarış	"Müsâbaka, rekâbet"	"bu çayırdâ bi <u>yarışlar</u> yapıldı" (YYA - F.K. E/70) (3) "beygir, <u>yarışları</u> olurdu" (YYA - M.P. E/80) (5) "mâni atalâdi <u>yarış</u> yapalâdi" (YYA - İ.Y. E/98)	Eskiden de kullanılan sözcük "müsâbaka" karşılığında canlandırılmıştır (Bayar, 2006:315).
yaşam	"Ömür, hayat"	"buralardâ <u>yaşam</u> zordur" (AADKA - Z.T. E/72) "kõ <u>yaşamı</u> bundan dâ şeydi" (LA - Z.B. E/65) "bizum <u>yaşam</u> alanumuz çok çetin idi" (YA - P.D. K/87) "u günkü giyim u günkü <u>yaşam</u> şarTları" (YYA - F.K. E/70) "urdan <u>yaşama</u> sa'kalıyu" (YYA - M.P. E/80)	AADKA kaynak kişilerinden Z.T. ve LA kaynak kişilerinden Z.B.'nin kullanımları derleyicinin sorduğu sorulara cevaben söylenmiştir ve sorularda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir
yaşantı	"Hayat tecrübesi, hayatın bir bölümü, hayat"	" <u>yaşantı</u> yokdu" (LA S.T. E/86) "eski <u>yaşantilerden</u> unutulmuş yani vardır" (YA - Z.A. E/73) (2) "yani zor <u>yaşantıdayız</u> " (YA - R.D. E/67).	

Türkiye Türkçesinde 1930'lu Yıllardan Sonra Türetilen veya Canlandırılan Yeni Sözcüklerin Ağz Metinlerine Etkisinin Bir Örneklem Üzerinden Değerlendirilmesi

yatırım	"Mevduat, investisman"	" <u>yatırım</u> varısa eğer kızını veriyo" (YA – R.D. E/67).	
yaygın	"Münteşir, birçoklarınca duyulmuş ya da kullanılmış"	"el işi <u>yaygındı</u> tabi bizim zamanımızda" (AADKA – S.G. K/45) (4).	
yeterli	"Kıfayetli, ehliyetli, ehil"	"bu kadar <u>yeterli</u> mi" (LA – G.K. E/49) "o da <u>yeterli</u> cevap veremiyu" (AADKA – A.G. E/54).	
yetkili	"salâhiyettar, mezun"	"sesimizi da <u>yetkililara</u> duyuramıyoruz" (YA – R.D. E/67) (3) "köyde biz <u>yetkiliydi</u> K ablanlan ikimiz" (YYA – F.P. K/67).	
yitir-	"Kaybetmek"	"alla <u>yitirmedik</u> den sôna annayışıydı" (YYA – S.Y. K/77).	Eskiden de kullanılan sözcük canlandırılmıştır (Bayar, 2006:327).
yoğunluk	"Kesâfet"	"fazla <u>yoğunluk</u> olmadığı için tabi burda çay fazla tabi" (AADKA – S.B. E/54) (2).	Eskiden de kullanılan sözcük canlandırılmıştır (Bayar, 2006:328).
yorumla-	"Tefsir etmek, tabir etmek, icrâ etmek"	"kötüye bi <u>yorumlanıyo</u> yani" (AADKA – A.B. K/43).	
yönet-	"İdâre etmek, tedvir etmek"	"tercümanı vasıtasıyla durduru takımı <u>yönetirdi</u> " (YYA – F.K. E/70).	
yönetici	"İdâreci"	"onun bi <u>yöneticisi</u> var" (YA – Z.A. E/73).	
yöntem	"Sistem, usul, metot"	"geleneksel tohum <u>yönteminle</u> tarım yapıyo" (LA – G.K. E/49).	
yöre	"Havâli, dolay"	"yañi <u>yörelere</u> n şeleri denişıyo" (YYA – N.Ö. E/56).	Eskiden de kullanılan sözcük "civar, muhit" anlamlarında canlandırılmıştır (Bayar, 2006:331).
yöresel	"Mahalli"	" <u>yöresel</u> olarak buranın sarmasını yaptım" (AADKA – S.G. K/45) " <u>yöresel</u> oyunumuz yoK" (YYA – G.G. K/67)	YYA kaynak kişilerinden G.G.'nin kullanımı derleyicinin sorduğu "Yöresel bir oyununuz var mı?" sorusuna cevaben söylenmiştir ve soruda kullanılan sözcüğün tekrarı niteliğindedir.